

DIAGNOSI

VIOLÈNCIES SEXUALS EN ESPAIS
FESTIUS DE TARRAGONA

Respecta

Prevenió de
conductes
sexistes
a Tarragona

092 - Guàrdia Urbana

112 - Emergències

900 900 120 - Línia 24 h

Coordinació del treball

Departament de Polítiques d'Igualtat
Ajuntament de Tarragona

Autoria

Observatori Noctàmbul@s – Fundació Salut i Comunitat

noctàmbul@s

Tarragona, novembre 2019

Índex

1. Presentació.....	4
2. Plantejament de la <i>Diagnosi</i>	5
3. Metodologia.....	6
4. Anàlisi documental.....	7
5. Entrevistes a informants clau.....	10
5.1 Resultats de les entrevistes.....	11
6. Comissió Participativa.....	14
6.1 Resultats de la <i>Diagnosi</i> de la Comissió Participativa.....	15
7. Enquesta.....	18
7.1 Informació sobre el qüestionari.....	18
7.2 Informació sobre la mostra.....	18
7.3 Espais festius: festes populars i locals d'oci nocturn.....	20
7.4 Mobilitat i espai públic.....	24
7.5 Percepció de les violències.....	29
7.6 Violències sexuals presenciades als espais festius.....	34
7.7 Violències sexuals viscudes.....	36
7.8 Violències sexuals exercides.....	40
7.9 Actuació davant violències sexuals.....	41
8. Diagnosi entorn dels espais festius.....	43
8.1 Resultats principals de la Marxa Exploratòria.....	44
9. Resum de les conclusions.....	46
10. Bibliografia.....	48

1. Presentació

Aquest és un document informatiu de diagnosi en el marc d'elaboració del **Protocol d'actuació davant les violències sexuals en espais festius** al municipi de Tarragona.

El projecte es va iniciar el mes de maig de 2019 arran de la sol·licitud de l'**Ajuntament de Tarragona** d'un recurs tècnic per elaborar un protocol de ciutat per abordar les violències sexuals en espais festius de Tarragona.

L'entitat adjudicatària per dur a terme la dinamització i redacció d'aquest recurs tècnic és el projecte **Observatori Noctàmbul@s**¹, de la Fundació Salut i Comunitat, la qual també és la responsable d'implementar les accions formatives.

L'entrega de l'esborrany definitiu del *Protocol* està prevista per a finals de **febrer de 2020**, data que no és la de finalització d'un procés, sinó de l'inici d'un seguit d'accions que ajudaran a una millor implementació del *Protocol* al llarg del temps.

El present document és fruit de la finalització de la primera fase del procés d'elaboració (**juny-novembre 2019**), la qual va consistir en diverses **activitats de recerca** d'informació per a la redacció d'una **diagnosi** del municipi.

ESBORRANY_V3

¹ <https://www.drogasgenero.info/noctambulas/>

2. Plantejament de la *Diagnosi*

L'**objectiu general** de la *Diagnosi* és **acostar-se a la realitat del municipi** i del territori per tal de conèixer la situació de les violències sexuals i les seves manifestacions en els espais d'oci i poder desenvolupar, així, les **estratègies** i **accions** necessàries per a l'elaboració del *Protocol*.

La definició del **tema** a diagnosticar és el següent:

Violències sexuals en espais i entorns festius i estratègies d'actuació comunitàries a Tarragona

Al voltant d'aquest tema, es plantegen set preguntes, endreçades segons tres branques:

Preguntes sobre mapeig d'actors i agents

Pregunta 1 Quins són els agents, actors i perfils que participen als espais festius?

Pregunta 2 Quines dinàmiques hi ha entre els agents politicogovernamentals, tecnicoadministratius i socialcomunitaris relacionades amb l'actuació de les violències sexuals en espais festius?

Pregunta 3 Quines són les necessitats de cada un dels agents que interactuen als espais festius relacionades amb l'abordatge de les violències sexuals?

Preguntes sobre dinàmiques de les violències sexuals en espais festius

Pregunta 4 Quins són els imaginaris col·lectius al voltant de les violències sexuals relacionades amb espais festius?

Pregunta 5 Quines són les violències sexuals percebudes, viscudes i exercides als espais festius?

Pregunta 6 Com operen les violències sexuals al voltant de la mobilitat i el disseny dels espais festius?

Preguntes sobre polítiques públiques relacionades

Pregunta 7 Quines polítiques i actuacions s'estan duent a terme al municipi?

Pregunta 8 Quines són les valoracions i les propostes que tenen els diversos agents implicats en els espais festius?

3. Metodologia

Les tècniques de recollida d'informació utilitzades en funció dels recursos destinats i per respondre les preguntes plantejades són les següents:

Tècnica	Descripció	Analitzat
 Anàlisi de dades estadístiques secundàries	<p>Recerca de dades relacionades amb les desigualtats de gènere al territori. En concret, sobre desigualtats de gènere, violències de gènere, violències sexuals, oci i salut.</p>	<p>Dades generals sobre Tarragona. Comparatives amb altres dades de rellevància.</p>
 Anàlisi documental	<p>Recerca de marc normatiu sobre les violències de gènere i les violències sexuals en les diferents escales competencials (internacional, comunitària, estatal, autonòmica i municipal). Recerca d'experiències, circuits, serveis, plans d'actuació i protocols que ja s'estan aplicant al territori, per detectar buits i duplicitats.</p>	<p>4 informes 2 plans 3 protocols 1 normativa municipal 2 campanyes</p>
 Enquesta	<p>Recerca de dades específiques i actuals al territori sobre percepcions i experiències relacionades amb les violències sexuals, la reproducció d'aquestes als espais d'oci i el consum d'alcohol i altres drogues.</p>	<p>1 enquesta en línia per Internet, aleatòria, amb 31 preguntes, tancades i obertes, sobre les dinàmiques de les violències sexuals en espais festius de Tarragona. Mostra de 236 persones.</p>
 Entrevistes semi-estructurades a informants clau	<p>Entrevistes a informants amb diferents percepcions, coneixements i experiències sobre les desigualtats de gènere, les violències associades i els àmbits del context d'actuació del <i>Protocol</i>.</p>	<p>8 entrevistes a informants clau.</p>
 Observació participant a través de marxes exploratòries	<p>Tècnica d'investigació que consisteix en una passejada de dues hores per la vila quan és fosc, buscant espais festius, ja siguin locals d'oci privat o espais de festes populars, i parlar sobre les sensacions de seguretat, d'inseguretat i de llibertat que generen a les dones.</p>	<p>Marxa Exploratòria realitzada el 2018. Marxa Exploratòria en el marc de la present <i>Diagnosi</i> 2019.</p>

4. Anàlisi documental

A continuació, els documents que s'han analitzat per recollir informació sobre aspectes que puguin servir d'ajuda per resoldre les qüestions plantejades a la *Diagnosi*.

Document	Nom	Àmbit	Descripció	Aspectes a destacar
Informes	Komando NitsQ 2013	Salut	Informe d'avaluació d'impacte del projecte Komando NitsQ: un equip de joves que fa intervencions de caire preventiu i informatiu en el món de la nit tarragonina <i>in situ</i> .	<ul style="list-style-type: none"> - Bona valoració del mètode d'intervenció. - Millorar la comunicació amb els locals d'oci. - Professionalitzar-se. - Influència positiva en el canvi de comportaments relacionats amb la salut i el benestar.
	Avaluació campanya "Respecta'm" 2019	Igualtat	"Respecta'm" és un projecte global de ciutat que pretén prevenir les conductes sexistes en diferents contextos o àmbits de la ciutat (2016).	<ul style="list-style-type: none"> - Objectiu específic: augmentar el reconeixement de les conductes sexistes de baixa intensitat. S'ha assolit de manera parcial i presenta un ampli marge de millora en relació amb les activitats associades. - Objectiu específic 2: apoderar les dones perquè denunciïn les conductes sexistes de baixa intensitat. Assolit. - Objectiu específic 3: apoderar el grup perquè sancioni les conductes sexistes de baixa intensitat. No assolit.
	Procés participatiu del Consell Municipal de les Dones a Tarragona 2019	Igualtat	Diagnosi amb metodologies participatives i una perspectiva descriptiva, per explorar la situació. Es presenten les característiques de les associacions de dones que configuren el Consell i el tipus d'activitats que desenvolupen, i es confronten amb la perspectiva dels col·lectius feministes de la ciutat.	<ul style="list-style-type: none"> - Objectiu: radiografiar l'estat actual del Consell de Dones de Tarragona, tot examinant altres entitats que treballen per la igualtat de gènere a Tarragona, i oferir, d'aquesta manera, informació vàlida per planificar les polítiques públiques municipals. - Conclusions: espai institucional de participació que segueix un model informatiu, jeràrquic (<i>top-down</i>) i poc dinàmic. Aquest funcionament xoca amb les noves estratègies de participació que emergeixen de baix a dalt (<i>bottom up</i>), en què els col·lectius de moviments socials s'impliquen en la creació de l'agenda dels temes, on hi ha oportunitats per al debat real i es prenen decisions vinculants. Aquest escenari situa l'Ajuntament de Tarragona en la tessitura d'haver de triar entre dissoldre el Consell de Dones o transformar-lo per regenerar la participació de les entitats i associacions feministes de la ciutat.
	Informe dels punts lila Santa Tecla 2019	Igualtat	Valoració qualitativa sobre el funcionament del dispositiu del Punt Lila per Santa Tecla 2019.	No rebut.
Plans	Diagnosi de gènere i d'igualtat d'oportunitats del Pla d'igualtat intern de l'Ajuntament de Tarragona 2012	Igualtat	Punt de partida i marc de referència per tal d'establir un pla d'acció que s'ajusti a les necessitats de l'organització, ja que fixa la realitat i la situació interna de l'Ajuntament des de l'òptica de la igualtat d'oportunitats entre dones i homes, d'acord amb les dades que s'han pogut obtenir a l'Ajuntament.	L'Ajuntament de Tarragona, per tant, es compromet amb la igualtat d'oportunitats entre dones i homes i la fomenta.
	Pla d'igualtat 2012	Igualtat	Anàlisi de 9 indicadors sobre l'estat de la qüestió de la desigualtat de gènere a Tarragona.	Aquest Pla és el resultat d'una diagnosi prèvia de dos anys de treball conjunt amb responsables de la corporació, sindicats, el Servei de

				<p>Recursos Humans i el Departament de Polítiques d'Igualtat, que és qui ha portat la responsabilitat en l'elaboració. Ha tractat de captar la realitat interna de l'Ajuntament, com a organització formada per treballadors i treballadores, des de l'òptica de la igualtat d'oportunitats entre dones i homes.</p> <p>Està estructurat en 19 objectius i 61 accions concretes, a desenvolupar des de la seva aprovació fins al 2016, i està dirigit al conjunt de la plantilla de l'Ajuntament.</p> <p>En aquest Pla s'hi estableixen dos objectius generals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Respectar i fomentar la igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes en l'àmbit laboral. - Remoure els obstacles que impliquin la pervivència de qualsevol tipus de discriminació entre dones i homes.
	Pla local d'igualtat de Tarragona 2014-2018	Igualtat	<p>El II Pla d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes de la ciutat de Tarragona que es presenta és el document base per al desplegament d'accions que afavoreixin la igualtat d'oportunitats entre dones i homes a la ciutat i per a la reducció de les desigualtats encara vigents.</p>	<p>Cal tenir en compte, així mateix, els principis que inspiren el present Pla de Polítiques d'Igualtat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - La transversalitat, és a dir, que la perspectiva de gènere s'implementi en totes les àrees de l'Ajuntament i actuacions municipals; que aquestes àrees assumeixin la igualtat com un dels seus objectius, i que en les seves actuacions s'hi reflecteixi l'òptica de gènere. - L'apoderament de les dones, entès com el procés a partir del qual les persones enforteixen les seves capacitats, confiança, visió i protagonisme com a grup social per impulsar canvis positius en les situacions en què es troben. - Vetllar per l'erradicació de la violència contra les dones.
Protocols	Actuació i circuits d'intervencions en situacions de violència masclista de la ciutat de Tarragona 2018	Igualtat	<p>El <i>Protocol d'actuació i circuit d'intervenció en situacions de violència masclista de la ciutat de Tarragona</i> permet establir les bases necessàries per a la detecció, la prevenció, l'atenció i la recuperació de les dones i dels seus fills i filles. La Comissió de Seguiment és l'espai interdisciplinari per consensuar informació, establir coordinacions i promoure estratègies per tal de millorar la qualitat de la intervenció. La primera edició va ser elaborada l'any 2008, i ara, amb l'expertesa i el funcionament d'aquests deu anys, aquest conjunt de professionals han possibilitat aquesta nova edició (2018).</p>	<p>Els principals objectius són:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Establir una xarxa territorial i coordinada que vetlli per la millora de la intervenció i l'atenció. - Conèixer tots els serveis del territori que treballen en l'àmbit de la violència masclista. - Propiciar reunions de coordinació per valorar situacions de complexitat o de risc i treballar-hi conjuntament, per tal d'unificar criteris i estratègies d'intervenció. - Actualitzar informacions del marc normatiu. - Formular propostes de millora i objectius anuals.
	Prevenció, detecció, actuació i resolució de situacions d' assetjament sexual i d'assetjament per raó de sexe, d'orientació i/o identitat sexual i expressió de gènere 2018	Igualtat	Intern de l'Ajuntament de Tarragona	<p>L'objectiu general d'aquest <i>Protocol</i> és definir el marc d'actuació en relació amb els casos d'assetjament sexual i d'assetjament per raó de sexe, d'orientació i/o identitat sexual i d'expressió de gènere, amb la finalitat explícita d'erradicar aquest tipus de conductes en l'àmbit de l'Ajuntament de Tarragona. Per a això, en primer lloc, se centrarà en els aspectes més teòrics de l'assetjament: definicions, classificacions,</p>

				síntomes i exemples. En segon lloc, desenvoluparà els àmbits d'aplicació del <i>Protocol</i> , les garanties de les persones implicades i els procediments a seguir. I per últim, abordarà mesures de sensibilització i formació en la matèria. Per tant, el <i>Protocol</i> vol ser un instrument integral per a la prevenció, la detecció i la resolució d'aquests casos.
	Seguretat GU Tarragona	Seguretat		No accessible
Normatives	Ordenança general de convivència ciutadana i ús dels espais públics de Tarragona i articles que resten vigents de les ordenances de policia i bon govern, de neteja pública i de medi ambient	Jurídic	Ordenança general de convivència ciutadana i ús dels espais públics de Tarragona i articles que resten vigents de les ordenances de policia i bon govern, de neteja pública i de medi ambient.	<p>Art. 3. Els ciutadans i ciutadanes evitaran tota conducta que posi en perill la convivència o que expressi una manca de respecte cap als altres.</p> <p>Art. 8. Tothom té el dret que es respecti la seva integritat.</p> <p>Art. 9. L'Ajuntament promourà la formació del seu personal en el respecte a la dignitat de les persones i els seus drets fonamentals.</p> <p>Art. 10. L'Ajuntament, en exercici de les competències que li són pròpies, prestarà una atenció especial a les persones menors, les discapacitades, els ancians i, en general, a totes aquelles que, per alguna raó, estiguin en una situació de desavantatge.</p> <p>Les autoritats municipals, en la seva actuació, procuraran contribuir a una plena igualtat entre les dones i els homes.</p> <p>Art. 119. Les persones que no respectin les normes de comportament a la via pública seran requerides per tal que cessin en la seva actitud, i en cas de resistència podran ser-ne desallotjades. Els serveis municipals podran desallotjar de la via pública les persones o retirar-ne els béns quan raons de seguretat o de salut i d'higiene així ho aconsellin.</p> <p>Art. 120. L'Ajuntament promourà el comportament solidari dels ciutadans i ciutadanes, en especial en relació amb aquells col·lectius esmentats a l'article 10.1.</p> <p>Art. 122. 1. No és permès:</p> <p>a) Fer burles o fer objecte de maltractament qualsevol persona, vulnerant la seva dignitat.</p> <p>Art. 178. Prohibició d'espectacles:</p> <p>Si l'espectacle, apartant-se de les característiques que van determinar la seva qualificació, és perjudicial per a la joventut o la infància. Si s'infringeixen les normes reguladores de l'activitat establertes a la legislació general vigent o a la legislació específica.</p> <p>Art. 179. L'Ajuntament potenciarà la participació ciutadana, individualment i també mitjançant entitats representatives, en la redacció i execució de plans i dispositius de reducció dels perills i riscos i en la prevenció d'emergències.</p>
Campanyes	Respecta'm	Igualtat	"Respecta'm" és un projecte global de ciutat que té com a objectiu prevenir les conductes sexistes en diferents contextos o àmbits de la ciutat (2016).	
	Respecta	Igualtat	Canvi del lema en primera persona per passar a ser un imperatiu general.	Inclusió de la mirada LGTBI en l'atenció dels punts lila afegint-hi Arc Iris.

5. Entrevistes a informants clau

Les persones a entrevistar han estat triades pel **Grup Motor**. Això s'ha decidit en funció d'un mapeig d'actors, persones, associacions i col·lectius, dels quals s'ha valorat que poden tenir una opinió, experiència i informació rellevant per elaborar una diagnosi que ajudi a marcar unes línies per al *Protocol* i les propostes d'accions a promoure.

El projecte aprovat per a l'elaboració de la *Diagnosi* preveu fer entre **8 i 10 entrevistes semiestructurades** a informants clau.

S'han realitzat un total de **8 entrevistes** a informants clau. Aquestes s'han fet des de **juny de 2019** fins a **novembre de 2019**. Totes elles han tingut una durada aproximada d'entre **30 minuts i 1 hora i quart**. S'ha seguit el mateix guió, s'ha procurat generar un entorn informal i de confiança i s'han adequat els temes a treballar segons el perfil de la persona a entrevistar. Una de les entrevistes ha sigut telefònica.

Els **perfiles proposats** al Grup Motor i les persones finalment entrevistades han estat els següents:

Àmbit	Perfiles proposats al GM	Perfiles entrevistats
Polític - Governamental	<ul style="list-style-type: none"> > Regidoria Igualtat (feminisme o equitat), Cultura, Seguretat, Joventut. > Alcaldia. > Oposició. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Regidoria Feminismes i LGTBIQ+.
Tècnic - Administratiu	<ul style="list-style-type: none"> > Personal tècnic d'Igualtat (feminisme o equitat), Cultura, Seguretat, Joventut, Salut, Serveis Socials. > Personal de serveis d'atenció a les dones (SIAD, SIE, punts lila, etc.). > Serveis de seguretat pública (policia local, Mossos d'Esquadra). 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Personal Punt Lila festes Santa Tecla 2019.
Social - Comunitari	<ul style="list-style-type: none"> > Persones i/o representants d'entitats feministes i/o de persones amb preferències, identitats i expressions de gènere no normatives (LGTBIQ+). > Persones i/o representants d'entitats de dones. > Persones i/o representants d'entitats de festes populars. > Persones i/o representants d'entitats de joves que participen en festes. > Persones i/o representants d'entitats racialitzades que participen en festes. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Membre entitat de festes La Imaginada. ✓ Membres del col·lectiu feminista Fridas. ✓ Membre de la Comissió de Gènere de la colla castellera Jove de Xiquets de Tarragona. ✓ Membre de la colla castellera Xiquets del Serrallo.
Privat - Econòmic	<ul style="list-style-type: none"> > Locals privats d'oci festiu. > Serveis de seguretat privada relacionats amb espais festius. > Empreses contractades per als esdeveniments festius. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tàrraco Arena Plaza. ✓ Empresa Seguretat.

També és important ressaltar que al llarg de tota la investigació s'han fet **entrevistes obertes** als següents perfils:

- ✓ Personal tècnic i en pràctiques de l'Ajuntament.
- ✓ Dones de col·lectius feministes.
- ✓ Agents de la Guàrdia Urbana.
- ✓ Personal del Punt Lila.
- ✓ Personal de Komandos NitsQ.
- ✓ Empresaris de locals d'oci privat.
- ✓ Personal de serveis d'atenció a dones.

5.1 Resultats de les entrevistes

A continuació, s'exposa el **recull d'idees principals** extretes durant les entrevistes semiestructurades i les obertes.

Mapeig d'actors i agents

Àmbit polític-governamental

- > Canvi de govern durant l'estiu. **Bona predisposició** del nou equip de govern per dissenyar i implementar les accions que es creuin necessàries per abordar la temàtica.
- > Regidoria de Feminisme dirigida per personal polític amb àmplia **formació**, expertesa i experiència sobre perspectiva de gènere.
- > Expressen la necessitat d'implementar més polítiques que promoguin la **transversalitat de gènere**.
- > Voluntat de seguir amb el projecte de protocols iniciat amb la **campanya**, procurant millorar aquells aspectes que des dels moviments socials s'havien criticat.
- > Bona predisposició dels principals **partits de l'oposició** per seguir amb el projecte del *Protocol*.
- > Interès per part dels principals partits polítics del consistori a informar-se i **participar** en el procés.

"L'abordatge de l'assetjament sexual ha d'estar integrat en la mateixa actuació de l'Ajuntament. Això vol dir que ha d'afectar tots els àmbits. No hauríem de fer un protocol específic per a cada lloc si tinguéssim una visió integrada que pogués implicar-los a tots. Entenem que a la societat encara no existeix aquesta visió holística de la transversalitat de gènere, i treballem amb aquest objectiu. Mentrestant, i fins que no integrem aquesta visió, tant els punts lila com els protocols més concrets creiem que són mesures necessàries en aquesta transició cap a una transversalitat efectiva".

Àmbit tècnic-administratiu

- > Bona actitud davant el projecte i amb ganes de fer un **protocol de ciutat**.
- > Domini i **experiència** en quantitat de polítiques d'igualtat dissenyades i implementades des del Departament d'Igualtat.
- > Domini i **coneixement** de l'Ajuntament, del personal tècnic i de les dinàmiques internes.
- > **Desajust** entre la voluntat d'implementar accions i realitzar-les.
- > Expressen la **necessitat d'endreçar**, coordinar i dotar de coherència totes les diferents accions que s'han fet durant els darrers anys.
- > A l'àrea de temes d'igualtat, l'Ajuntament disposa d'una tècnica del SIAD, d'un cap de departament i de personal jove de pràctiques.

Àmbit social-comunitari

- > Desconfiança d'alguns moviments socials amb l'Administració, però els sembla bé trobar uns mínims acords de **coordinació** i treball conjunt.
- > Hi ha festes autogestionades amb **protocol i campanya propis** (La imaginada, Barraques i Gènere Lliure). Demanda d'acceptació dels protocols autogestionats per part de l'Administració.
- > Teixit **associatiu fort i divers**. Ganes de participar activament dels col·lectius feministes i entitats de dones. Falta de mapa d'entitats.
- > **Col·lectius feministes actius** i participants durant el procés: La Imaginada, Cau de Llunes, Frides.
- > Cal promoure la **corresponsabilitat** entre totes les entitats que estan implicades en les festes populars.
- > Hauria d'haver-hi una **comissió estable** d'equitat amb les entitats.

"S'ha d'aprofitar la capacitat de diagnòsi que tenen les entitats, que no és la mateixa que té l'Ajuntament, i establir canals d'informació per millorar els abordatges. Que hi pugui haver estratègies comunes, assumint que l'Ajuntament té unes responsabilitats i unes capacitats, sobretot en temes de seguretat, que no tenen les entitats".

"No hi ha un espai físic per fer xarxa entre les entitats i les associacions de dones o feministes de Tarragona. L'Ajuntament hauria de facilitar espais, subvencionar formacions, tallers, i millorar la comunicació amb les entitats".

Àmbit privat-empresarial

- > Falta d'**interacció** de les empreses privades d'oci amb l'Ajuntament en la prevenció de violències sexuals en espais festius.
- > Proposta de **protocol** liderat per l'Ajuntament per a les **empreses d'oci** del sector.

"Quan hem tingut alguna situació de violències sexuals, ens hauria anat bé tenir un protocol. En una de les situacions més greus que hem tingut, vam tenir la sort que en aquell moment estava el gerent i és espavilat... Si no arriba a ser-hi ell o no hi estic jo, la gent de la sala no hauria sabut què fer..., o fins i tot algun cambrer que pogués detectar alguna cosa, normalment no diuen res...".

Dinàmiques violències sexuals als espais festius i entorns de Tarragona

- > En **festes massives**, amb molt consum d'alcohol i gent jove i en altes hores de matinada, és quan es generen més problemes.
- > Propostes: missatges als **lavabos**, entenedors, sobre què s'ha de fer si passa alguna cosa. Formació al personal de **seguretat** sobre què cal fer en cada situació, sobretot als caps de seguretat.
- > Inseguretat de les dones als carrers quan tornen de nit, però també de dia, a la **vida quotidiana**. Dinàmiques diferents segons moments i activitats, però sempre presents.
- > Falta de **procediments** per actuar davant de violències sexuals. La majoria de gent no sap què fer.
- > Posar la mirada en les violències sexuals més **normalitzades**, quotidianes i **invisibilitzades**. Comentaris, tocaments i bavorsos.
- > Hi ha molts **homes** que diuen que és veritat que les dones pateixen violències sexuals, però després ells mai en saben res ni s'hi impliquen.
- > Els homes grans mostren més resistències i dificultats a modificar **comportaments** i creences **masclistes**.

"Hi ha gent que té por a dir que l'han agredida, o que pensa que és normal que, per exemple, jo estigui a la barra i em toquin el cul i dir-li "escolta què fas?" i aquí s'acaba".

"En molts barris hi ha un problema a la nit, que és que no hi ha continuïtat urbana, i això genera sensació de por, sobretot a les dones".

"Ens arriben molts casos d'assetjaments en espais públics, i no només a la nit. Els relats de les dones, quan els recollim, visibilitzen la normalitat de les agressions que es produeixen en tots els moments: de nit, de festa, però també quan es va a la compra o quan s'està al bus a ple dia".

Polítiques públiques implementades a Tarragona respecte la temàtica

- > Percepció que la **campanya "Respecta"** no es coneix.
- > Proposta: més treball a les **escoles** i als instituts.
- > Els **missatges** dirigits a la població han de ser clars i curts. No s'han d'infantilitzar ni atendre amb actitud paternalista les dones que han patit agressions.
- > Cal centrar-se a fer pedagogia sobre els **motius de la violència** i les percepcions errònies que n'hi ha al voltant. També cal **sensibilitzar-se** a través de les experiències i relats de les dones.
- > S'han d'establir **missatges diferencials** dirigits a homes i a dones.
- > Les campanyes de prevenció s'han de centrar en els **agressors** i no en les persones agredides.
- > Cal aprofundir la **mirada interseccional** en les polítiques d'igualtat. Per exemple, en la incorporació de les mirades i experiències de dones racialitzades, dones grans i treballadores sexuals.
- > Hi ha molt poca presència de **dones racialitzades** en el personal professional que treballa per a l'Administració pública.
- > L'Ajuntament ha de facilitar formació, elaboració de protocols i **espais a les entitats del municipi**. S'han de promoure protocols propis per a les entitats. Per exemple, un d'específic per a les colles castelleres.
- > Més dispositius de suport com el **Punt Lila** a més festes, a part de Santa Tecla.
- > S'ha d'incorporar la **mirada LGTBIQ+** als punts lila i al *Protocol*.
- > Més formació a la **Guàrdia Urbana**, sobretot als agents de carrer.
- > Aportar **referencialitat positiva** i visibilitat des de l'Ajuntament al treball que fa anys que estan desenvolupant els col·lectius feministes de Tarragona.

"Hauria de ser l'Administració que exigís a les empreses privades el que han de fer per actuar. Les empreses no es poden posicionar respecte als partits polítics".

"Per incorporar una mirada LGTBI, cal orientar i identificar clarament les violències que són masclistes, més enllà de qui és qui les rep, parlant del masclisme com a forma de dominació i no tant com a víctimes o agressors".

6. Comissió Participativa

La **Comissió Participativa** és el grup de treball dissenyat per donar l'espai on l'àmbit **social-comunitari** tingui la possibilitat de participar, aportant percepcions sobre l'estat de la qüestió, deliberant i realitzant propostes per al *Protocol* o el Pla d'abordatge.

La primera sessió d'aquest grup de treball és sobre el marc teòric feminista i idees sobre la *Diagnosi*.

Fitxa de la sessió

Acció	Sessió 1 Comissió Participativa .
Data i lloc	6 de novembre de 2019, de 19 a 21 h. Espai Jove Kesse de Tarragona.
Nombre de participants i perfils	18 participants. Representants de partits polítics del consistori de Tarragona (Ciutadans, PP, PSC i Comuns), tècniques municipals, representants d'entitats (Imaginada, Cau de Llunes, Frides, Asexorat, Castellers) i persones a títol individual.

La **Comissió Participativa** és un **grup de treball obert** a totes les persones del municipi que vulguin **participar** en l'elaboració del *Protocol*.

Descripció Està prevista en tres sessions de treball, de les quals la primera és perquè les persones participants entenguin l'aproximació teòrica des de la qual s'emmarcarà l'elaboració del *Protocol* i elaborin unes idees bàsiques sobre com perceben les **dinàmiques concretes de les violències sexuals en espais festius del municipi**.

Continguts La sessió va consistir en una explicació del procés d'elaboració del *Protocol* i de les funcions de la Comissió Participativa, una aproximació al marc teòric, i la detecció i, finalment, l'elaboració d'una **petita diagnosi** sobre les dinàmiques pròpies de les violències sexuals en espais festius al municipi.

Canals de difusió Es va fer una difusió oberta a través d'una **nota de premsa** a la pàgina web oficial de l'Ajuntament de Tarragona, les corresponents difusions per **xarxes socials** i el **mailing** a totes les entitats registrades. Es va fer especial èmfasi perquè assistissin a la sessió, a través d'altres canals informals, col·lectius feministes i entitats amb perspectiva de gènere, i entitats culturals que participen activament o organitzen activitats festives a Tarragona.

6.1 Resultats de la *Diagnosi* de la Comissió Participativa

A continuació, s'exposa el **recull d'idees principals** extretes durant la primera sessió de la Comissió Participativa. En aquest cas, el recull està endreçat segons temàtiques més obertes que a les entrevistes a informants clau.

Tema	Idea recollida
Festes populars	<ul style="list-style-type: none"> > Percepció que durant les festes populars, en horaris de matinada i al final de la festa, és quan es percep més inseguretat i quan poden passar més agressions i problemes. > Percepció que hi ha activitats de programació de festes que són sexistes. Es comenta la falta de paritat en la programació; es relata que hi ha molts més homes que dones en les actuacions, en les contractacions de personal tècnic, en els serveis de seguretat; que hi ha continguts masclistes de cançons o grups de música, etc. > Percepció que existeix reproducció sexista en l'assignació de tasques i rols en algunes de les activitats de festes populars. Es fa èmfasi en rols estereotipats de gènere en les assignacions de tasques i en les incomoditats de les poques dones que treballen en les festes, les quals ho fan en espais masculinitzats. > Percepció que a les mateixes barres d'entitats que organitzen festes hi ha nois amb comportaments masclistes.
	<ul style="list-style-type: none"> > Percepció que algunes vegades el mateix personal de seguretat contractat per a festes o la mateixa Guàrdia Urbana tenen comportaments i actituds masclistes. > Percepció que hi ha descoordinació i falta de criteris comuns per a una mínima intervenció amb perspectiva de gènere entre els diferents agents de seguretat pública (Guàrdia Urbana i Mossos d'Esquadra) i seguretat privada. > Percepció de falta de transparència sobre els protocols d'actuació dels cossos policials. > Percepció que els comandaments de la Guàrdia Urbana estan essent pioners en l'abordatge i que tenen sensibilitat sobre la temàtica, però que aquesta no es reproduïx en els agents de carrer. Percepció que hi ha una falta de coherència entre el missatge dels comandaments i els agents de carrer. > Percepció que els agents de policia que assisteixen a les formacions són sempre els mateixos que ja estan sensibilitzats, i que, per tant, aquesta formació no és tan necessària per a ells com per als que no hi van. > Percepció que el format i l'espai de primera atenció a la Comissaria de la Guàrdia Urbana no facilita que les dones s'hi sentin còmodes per explicar si han patit una agressió sexual. És un espai fred, obert, on tothom que hi està en espera pot escoltar. > Percepció que una de les empreses de seguretat que treballa habitualment per a l'Ajuntament té un llarg historial de treballadors amb comportaments i actituds masclistes amb les dones.

Violències sexuals més normalitzades durant festes

- > Percepció que hi ha **actituds i comportaments masclistes** durant festes que estan molt normalitzades. Es narra que un dels perfils més habituals és el d'home amb invasions continuades de l'espai vital de les dones.
- > Percepció que els **assetjaments verbals** en espais festius són també una forma d'agressió habitual per part **d'homes cap a dones**.
- > Percepció que les dones que pateixen més discriminacions, com les **treballadores sexuals o les dones racialitzades** o empobrides, no estan convidades a l'elaboració del *Protocol* en concret ni a la de polítiques públiques en general. Percepció que no es recull suficient informació sobre les seves necessitats ni sobre les **violències sexuals que pateixen**.

Associacionisme

- > Percepció que hi ha associacions de festes populars amb **tradicions sexistes** molt arrelades i amb **resistències per canviar-les**. Hi ha algunes d'aquestes associacions amb presència només d'homes. Es relata que hi ha dones que voldrien participar-hi, però que no tenen ganes de fer-ho per ser espais molt masculinitzats i amb comportaments masclistes.
- > Malestar entre les **entitats feministes** per la percepció que l'Ajuntament té un tracte desigual respecte d'altres entitats i discriminatori cap a elles. Percepció que l'Ajuntament no facilita que les entitats feministes facin activitats positives cap al municipi.

Locals privats d'oci nocturn

- > Percepció que hi ha moltes **discoteques** que són espais i contextos molt **masclistes**, i que les mateixes discoteques promouen aquestes actituds i comportaments a través del **disseny dels espais** i en les **programacions**. Hi ha dones que no s'hi senten gens còmodes perquè han tingut males experiències, i per això no hi van.

Urbanisme i mobilitat

- > El disseny urbanístic de Tarragona **no té perspectiva de gènere**, i això facilita la **sensació d'inseguretat** de les dones quan es mouen pel municipi. Es relaten moltes estratègies diferents de les dones per **evitar ser agredides** durant els desplaçaments nocturns.
- > Percepció que hi ha desconeixement i/o desinformació sobre si el Bus Nit fa parada a demanda.

Sensibilització i polítiques públiques

- > Percepció que hi ha una voluntat només **publicitària** amb l'ús de la **campanya "Respecta"** i que hauria d'anar acompanyada amb accions més **treballades i efectives** per combatre les violències sexuals en espais festius.
- > Percepció que el **Punt Lila** de les últimes festes semblava més un espai de **publicitat i no d'atenció**, suport, derivació i acompanyament a persones que hagin patit alguna forma de violència sexual. Es parla que en alguns moments al Punt Lila només hi havia **homes atinent**.
- > Es percep que el Punt Lila es desactiva quan més necessari és (es diu que a partir de les 2 de la matinada), i que hauria **d'ampliar-se a més hores** durant festes.
- > Percepció que el Punt Lila també s'hauria d'implementar a **festes més petites**.
- > Percepció de falta d'una **mirada interseccional** en el disseny de les campanyes i polítiques de prevenció i sensibilització.

- > Percepció que al personal de l'Ajuntament li manca **perspectiva de gènere**.
- > Percepció que l'Ajuntament finança **l'Arquebisbat de Tarragona** i li ofereix moltes facilitats, essent aquest un dels principals promotors de la ideologia masclista, homòfoba i, concretament, del moviment antiavortista de Tarragona.

Atenció

- > Percepció que les dones **treballadores sexuals** no tenen serveis d'atenció especialitzats.
 - > Percepció que els espais d'atenció a dones són molt impersonals i freds i que no animen a ser uns espais d'acolliment.
-

7. Enquesta

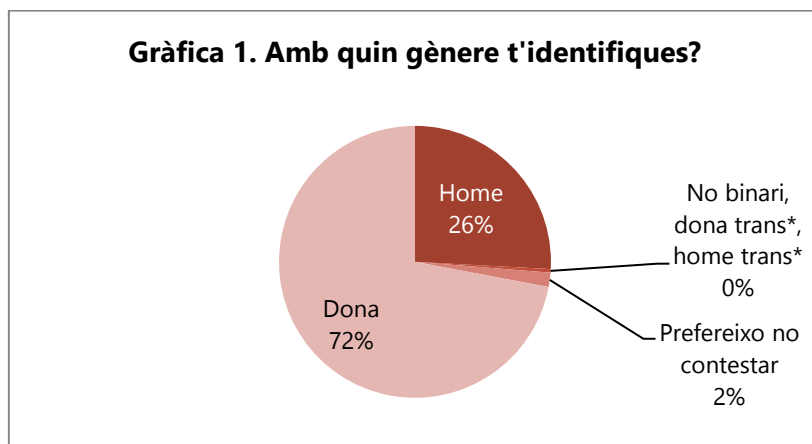
7.1 Informació sobre el qüestionari

- > Qüestionari en línia, aleatori, accidental, no representatiu. **Mostra tendències.**
- > Difusió a través de la pàgina web oficial de l'Ajuntament, xarxes socials, llista de correus interns de personal de l'Ajuntament, llista de correus d'entitats registrades. Suport amb difusió informal a través de mòbils particulars entre grups d'iguals.
- > Període de recull: obert per contestar des de **maig a novembre de 2019** (5 mesos).
- > Mostra de **236 persones** que han respost.
- > A Tarragona hi ha **132.299 habitants** censats, dels quals el 48,59 % estan identificats com a homes i el 51,41 %, com a dones.
- > Dividida en set apartats: informació general, espais festius, mobilitat, percepció sobre violències sexuals, violències presenciades, violències viscudes, violències exercides, actuació comunitària.

7.2 Informació sobre la mostra

Al primer apartat sobre informació general, s'hi pot observar el nombre i percentatge de persones que s'han identificat com a dones (**170 respostes, 72 %**), homes (**61 respostes, 26 %**), no binari, dona trans* i home trans* (1), o que han preferit no contestar (4 respostes, 2%). Al ser un qüestionari aleatori, accidental, acostuma a passar amb les temàtiques de gènere que **les dones mostren més interès** i participen més en les activitats que es proposen².

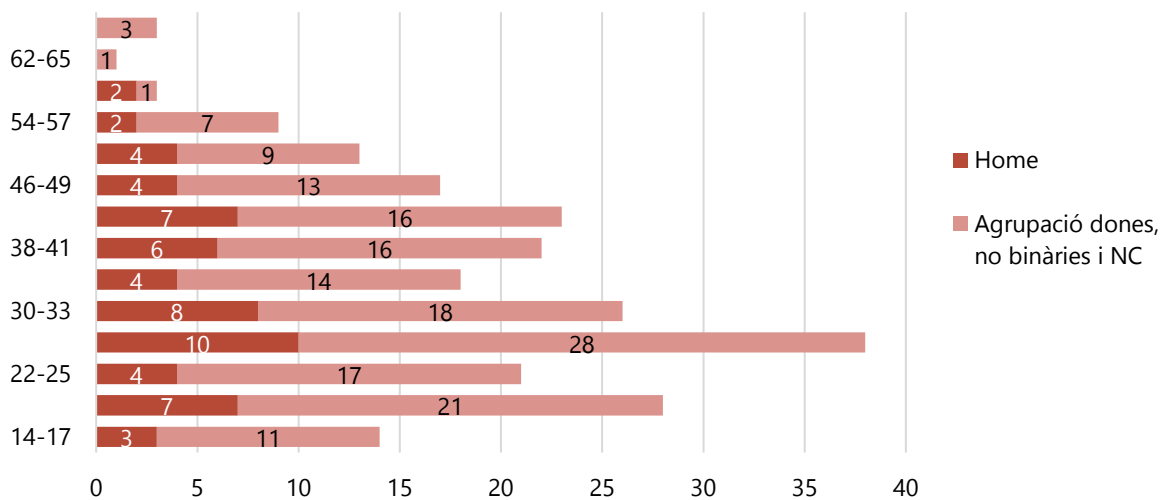
Gràfica 1. Amb quin gènere t'identifiques?

Les dades segueixen la mateixa tendència de resposta obtinguda a les recerques anuals de l'Observatori Noctàmbul@s, fet que es pot interpretar sota l'argumentació que, tot i que als últims anys es pot percebre un augment del rebuig i preocupació per les violències sexuals i masclistes en l'àmbit social (i on cada cop hi ha més homes que prenen consciència de la gravetat del fenomen), aquesta preocupació continua essent **majoritària entre la població femenina**, ja que és justament la que en pateix les conseqüències. I és aquesta la població que es troba més mobilitzada en les diferents estratègies que miren de fer-hi front: ja sigui des de l'activisme feminista, ja sigui en la participació activa en estratègies que s'articulen des de les administracions locals.

² A l'enquesta Noctàmbuls 2017-18, va respondre el 73,7 % de dones d'una mostra de 1.541 persones a escala estatal (Fundació Salut i Comunitat, 2018, pág. 63).

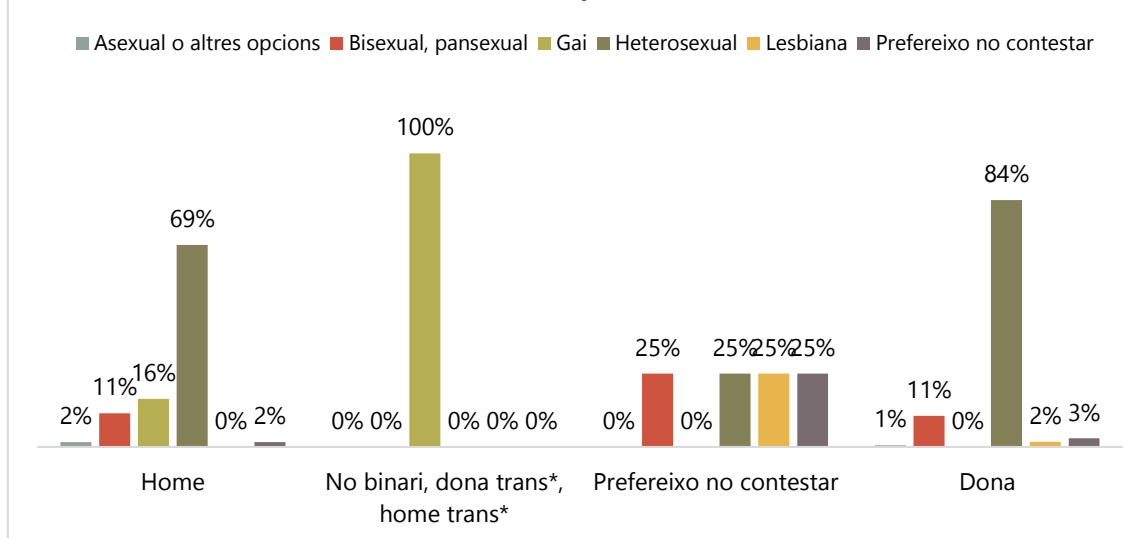
Gràfica 2. Nombre de persones per franja d'edat i gènere

Les **edats** més posades al qüestionari han sigut les franges de **17-22** i de **25-30** anys d'edat.

Pel que fa als grups d'edat, s'ha donat una **participació decreixent des dels grups d'edat més joves fins als grups d'edat més grans**. Les dones i homes participants per grup d'edat mostren una proporció equilibrada, de manera que es pot dir que es mantenen en uns marges semblants fins als grups de mitjana edat.

Gràfica 3. Preferència, opció o orientació sexual

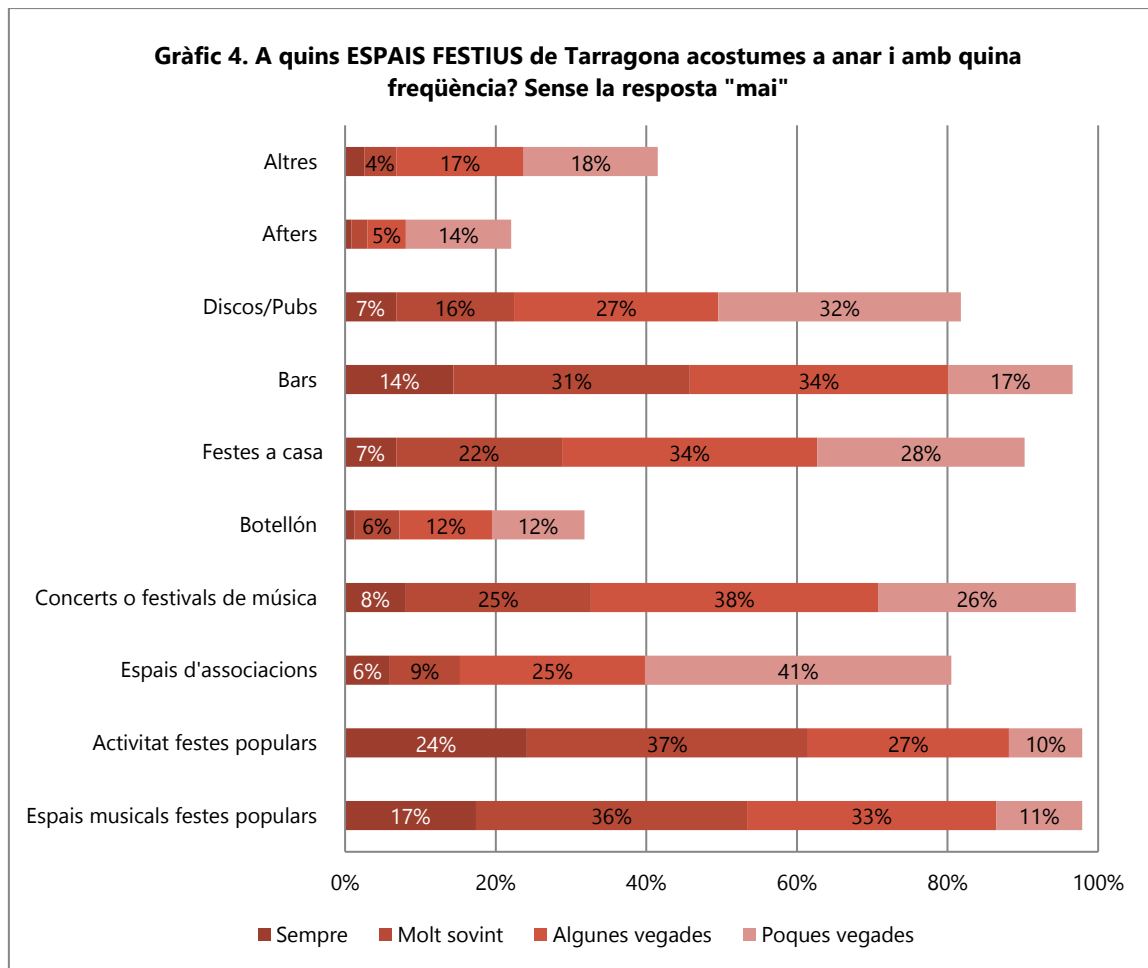

Les respostes sobre l'opció sexual mostren el **predomini de les persones que es declaren heterosexuales** (84 % de dones i 69 % d'homes). Això evidencia l'heteronormativitat que orienta la majoria de la població cap a aquesta opció, cosa que fa que l'heterosexualitat esdevingui l'única opció "normal" i "natural" segons l'imaginari hegemònic. L'heterosexualitat obligatòria³ exclou aquelles persones que no encaixen dins dels paràmetres de "normalitat" heteropatriarcal, i això fa que es puguin exercir violències sobre elles. Tanmateix, és important ressaltar que hi ha un nombre més baix de l'habitual d'homes que responen que són heterosexuales.

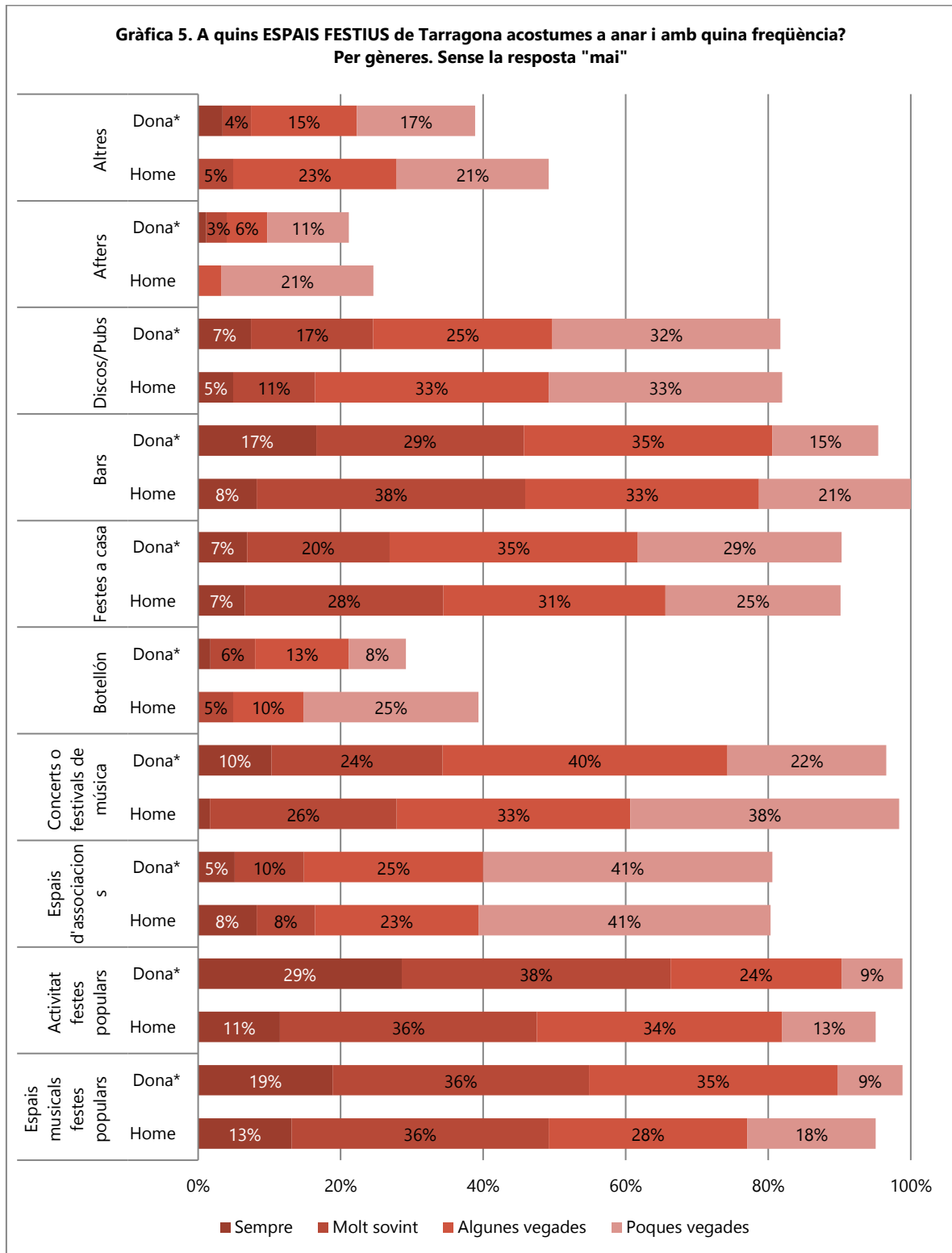
³ (RICH, 1980)

7.3 Espais festius: festes populars i locals d'oci nocturn

A continuació, es presenten les principals dades respecte als espais públics del municipi. En primer lloc, s'observen els resultats sobre els **espais i la freqüència d'ús**.

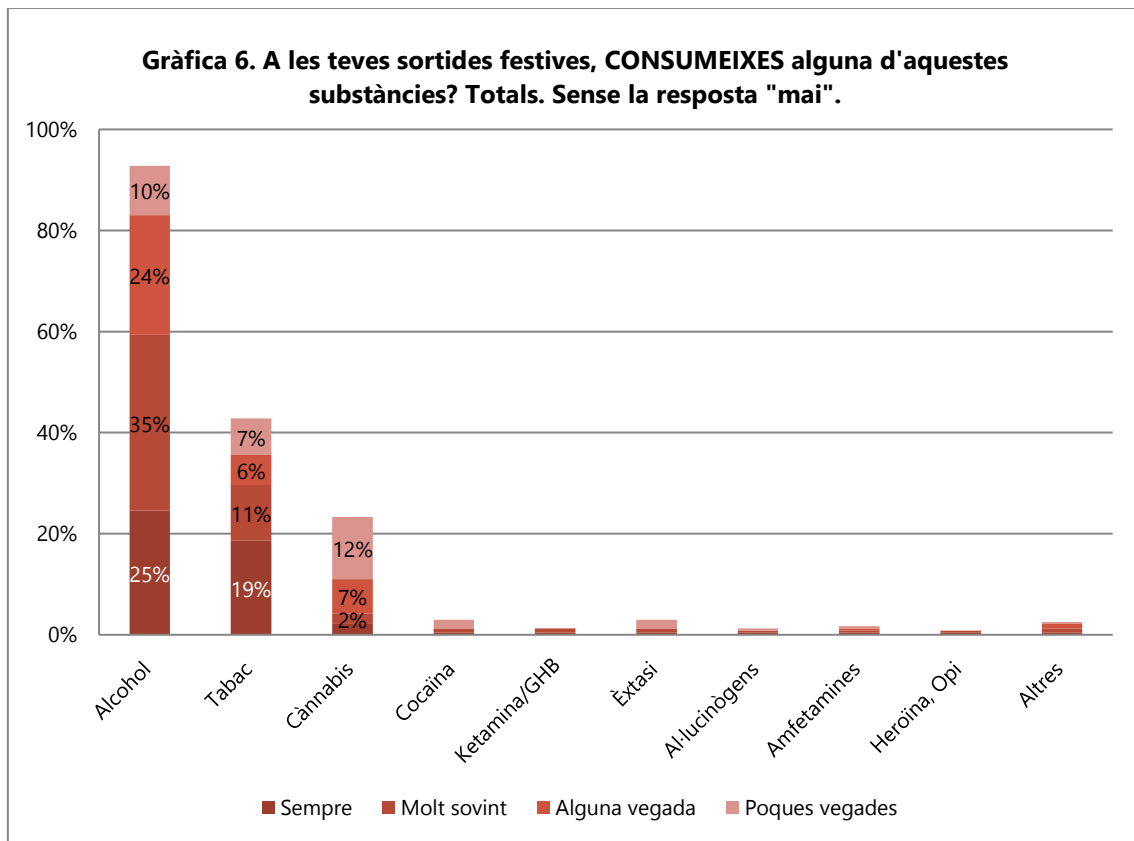

Els espais més freqüentats per la majoria de persones que han contestat acostumen a ser els més habituals: **espais musicals i d'activitats de festes populars, concerts i bars**. És interessant ressaltar que la intervenció del protocol actual està emmarcada en els espais públics atès que, com es pot observar, els espais d'oci com els bars, els concerts o festivals, les discoteques i les festes a casa són **espais privats**.

A la gràfica 5 s'hi poden observar les dades segregades per gèneres. Els resultats són bastant similars, i fins i tot es mostra una major freqüència en les dones en comparació als homes. Cal remarcar que aquestes dades **no es corresponen amb els resultats d'altres enquestes**, on són els homes els que acostumen a dir que surten a més espais de festa i amb més freqüència⁴.

⁴ (Fundació Salut i Comunitat, 2018, p. 70)

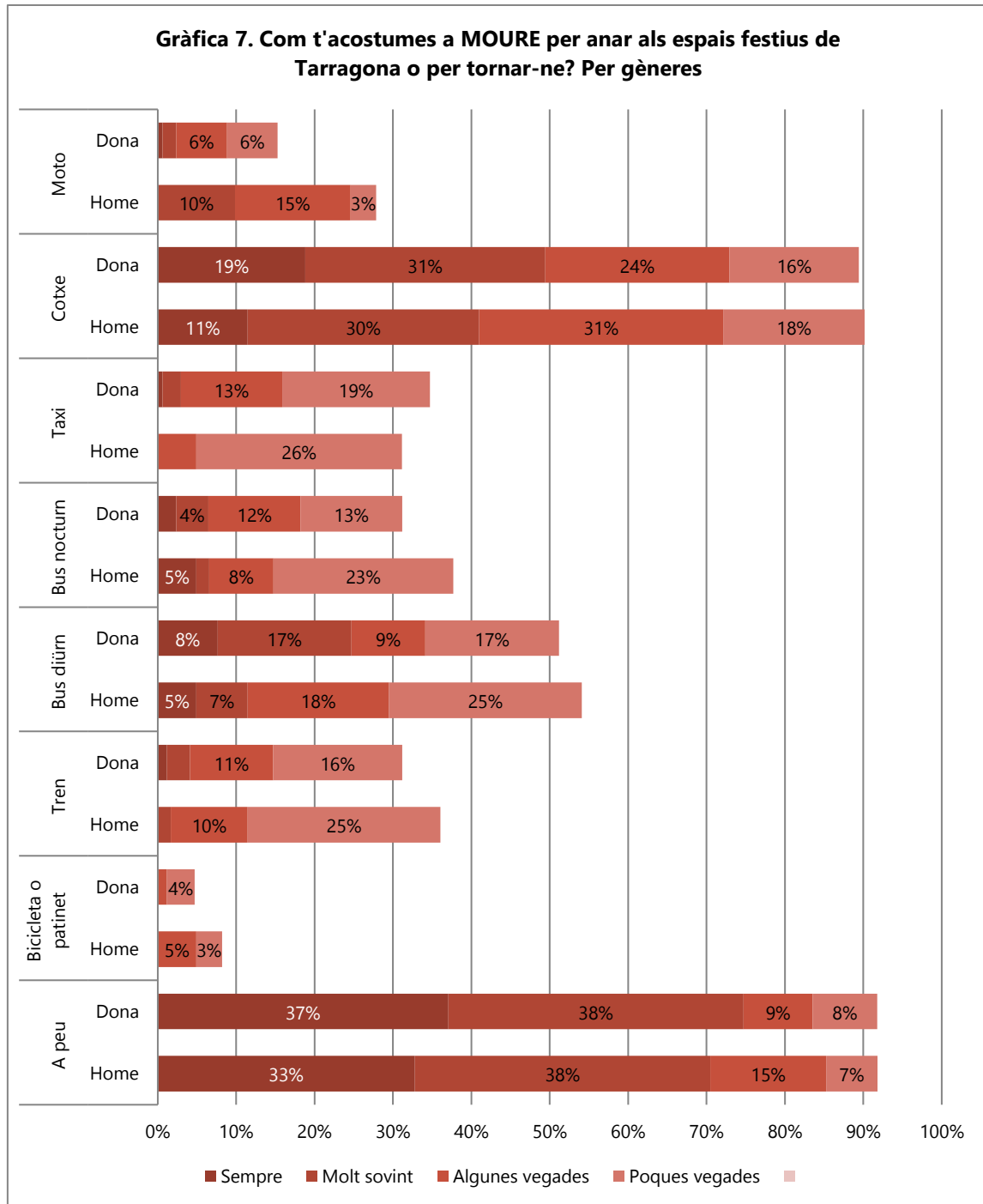
A la gràfica 6 s'hi observa que **la droga de consum més generalitzada és l'alcohol.**

Les dades quantitatives i qualitatives analitzades per l'Observatori Noctàmbul@s al llarg dels cinc informes publicats permeten concloure que la droga més present a les situacions de violència sexual és l'alcohol⁵. Aquest, d'una banda, **actua com a droga depressora que pot reduir o fins i tot fer desaparèixer la capacitat de reacció de la persona agredida; per altra banda, pot actuar com a desinhibidor del potencial agressor.** Alhora, a escala social la lectura que es fa de les persones que consumeixen alcohol (i altres drogues) té una forta **càrrega de gènere: mentre legitima i desresponsabilitza els homes que el consumeixen (a l'ajustar-se el seu consum al model de masculinitat hegemònica), penalitza i culpabilitza les dones que el consumeixen al transgredir la norma de gènere** que genera l'expectativa de la moderació i autocontenció femenina.

Figura 1. Si vols, aquí pots afegir un comentari sobre els espais festius del municipi o del territori als quals acostumes a anar:

⁵ 4t informe Noctàmbul@s. pp. 14. Disponible a: <https://www.drogasgenero.info/4o-informe-noctambulas-2016-17-ya-on-line/>

7.4 Mobilitat i espai públic

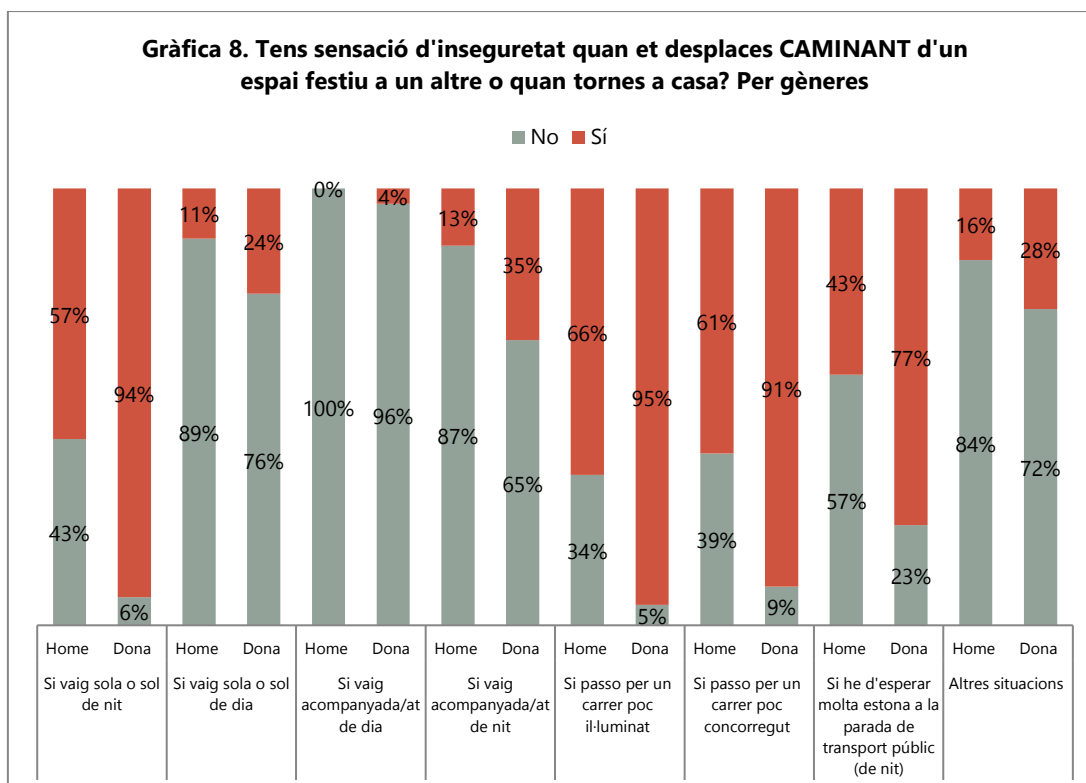
Sobre la **mobilitat entre espais de festa**, els resultats són clars, en el sentit que la majoria de persones diuen que es mouen amb cotxe i a peu.

En primer lloc, és important ressaltar, contrastant aquestes dades amb la Marxa Exploratòria, que, segons les informacions extretes, Tarragona es percep com una ciutat ben preparada per **circular amb cotxe particular** i, en contraposició, amb moltes **dificultats per moure's a peu entre barris** quan se surt de festa.

En segon lloc, que en aquest sentit sí que les dades són semblants a les generals d'altres enquestes on es reflecteix que **les dones usen el transport públic amb més freqüència que els homes** i dels modes de mobilitat activa⁶.

En tercer lloc, que no hi ha un **ús baix del transport públic** (bus i tren), i encara menys de la bicicleta i/o dels patinets.

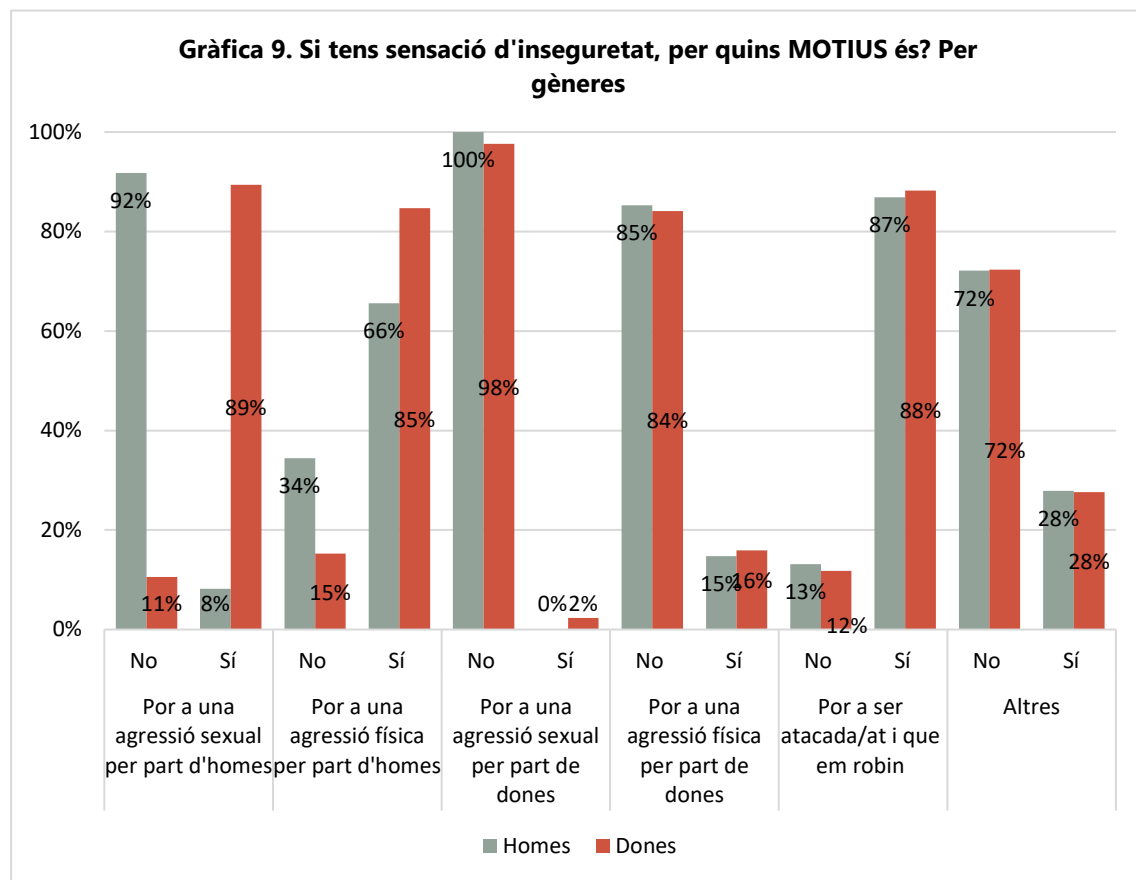
La gràfica 8 exposa els resultats sobre **percepcions de seguretat o inseguretat** quan les persones es desplacen **caminant**. En aquestes dades sí que s'hi poden observar clarament els resultats, que es donen a escala fins i tot estatal, segons els quals **les dones són les que expressen molta més sensació d'inseguretat que els homes** quan caminen pel carrer.

Són destacables els resultats següents:

- > Un **94 %** de les **dones** enquestades expressen tenir sensació d'inseguretat quan van soles **caminant de nit**, anant o tornant de festa a casa. Els homes, un 57 %.
- > Un **95 %** de les **dones** enquestades expressen tenir sensació d'inseguretat quan passen per un **carrer poc il·luminat**, i un **91 %** quan és **poc concorregut**. Els homes, un 66 % i un 61 %, respectivament.
- > Un **77 %** de les dones enquestades expressen tenir sensació d'inseguretat si han d'esperar molta estona en una **parada de transport públic de nit**. Els homes, un 43 %.
- > Les sensacions d'inseguretat són molt **més grans de nit que de dia**.
- > Les dones enquestades expressen que se senten més segures quan van **acompanyades**, en comparació als homes.

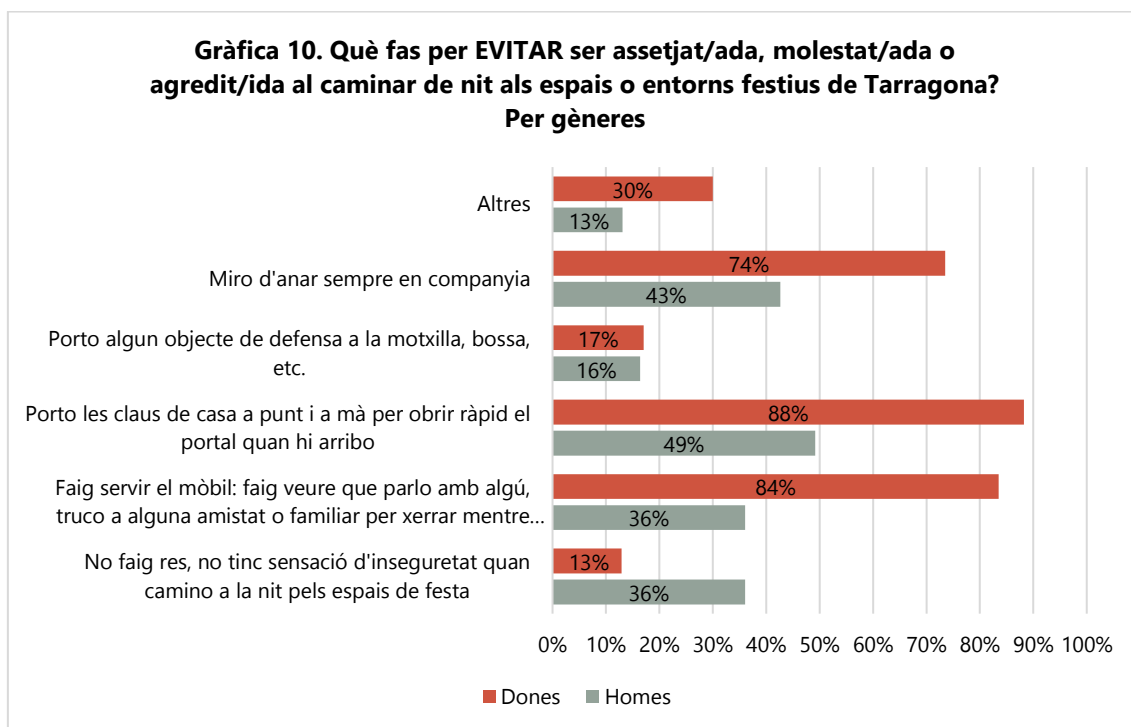
⁶ Mobilitat ús transport públic AMB: homes 17,6 %, dones 24,7 % (Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2018, p. 40).

Com es pot observar, el que majoritàriament fa por a les persones enquestades són els **homes**. A continuació, algunes dades a destacar:

- > El **89 %** de les **dones** enquestades expressa que, quan es desplacen d'un espai festiu a casa, el que els genera por és una **agressió sexual per part d'homes**. Els homes enquestats ho han expressat de la mateixa manera en un 11 %.
- > El **85 %** de les **dones** enquestades expressa que, quan es desplacen d'un espai festiu a casa, el que els genera por és una **agressió física per part d'homes**. Els homes enquestats ho han expressat de la mateixa manera en un 66 %.
- > El **100 %** dels **homes** i el **98 %** de les **dones** enquestades **no tenen por a ser agredides sexualment i/o físicament per una dona**.

La següent gràfica expressa els mecanismes a què recorren les persones per **evitar ser assetjades** o agredides quan caminen de nit entre espais festius o de tornada a casa.

És destacable el següent:

- > El **74 %** de les **dones** enquestades expressen que intenten anar **sempre acompanyades**. Els homes són el 43 %.
- > El **88 %** de les **dones** enquestades expressen que porten les **claus de casa a mà** i el 84 % fan servir el **mòbil**. Els homes són el 49 % i el 36 %, respectivament.

Cal donar importància a les experiències de les dones quan tornen a casa, i, com a font d'informació per sensibilitzar, és interessant explicar la quantitat d'estratègies diverses que moltes dones relaten.

A continuació, alguns exemples sorgits a l'enquesta:

Pregunta oberta. Quines altres estratègies fas servir per millorar la teva sensació de seguretat en aquesta situació?

"Caminar ràpid", "porto els auriculars amb música", "agafar un altre carrer", "no sortir massa sovint", "porto al damunt un esprai de pebre", "miro al terra", "evitar els llocs on no hi ha gent", "canviar de vorera", "camino amb pas decidit", "arts marcial", "aviso a las amistades", "entrar al portal ràpidament", "portar la bossa ben arrablada al cos", "no sortir de festa", "porto al telèfon el 112 ja marcat", "durant el camí, fer veure que vaig dins un grup de gent i anar a prop d'un grup".

Finalment, el núvol de paraules sobre la pregunta oberta d'altres **zones de Tarragona** que generin inseguretats.

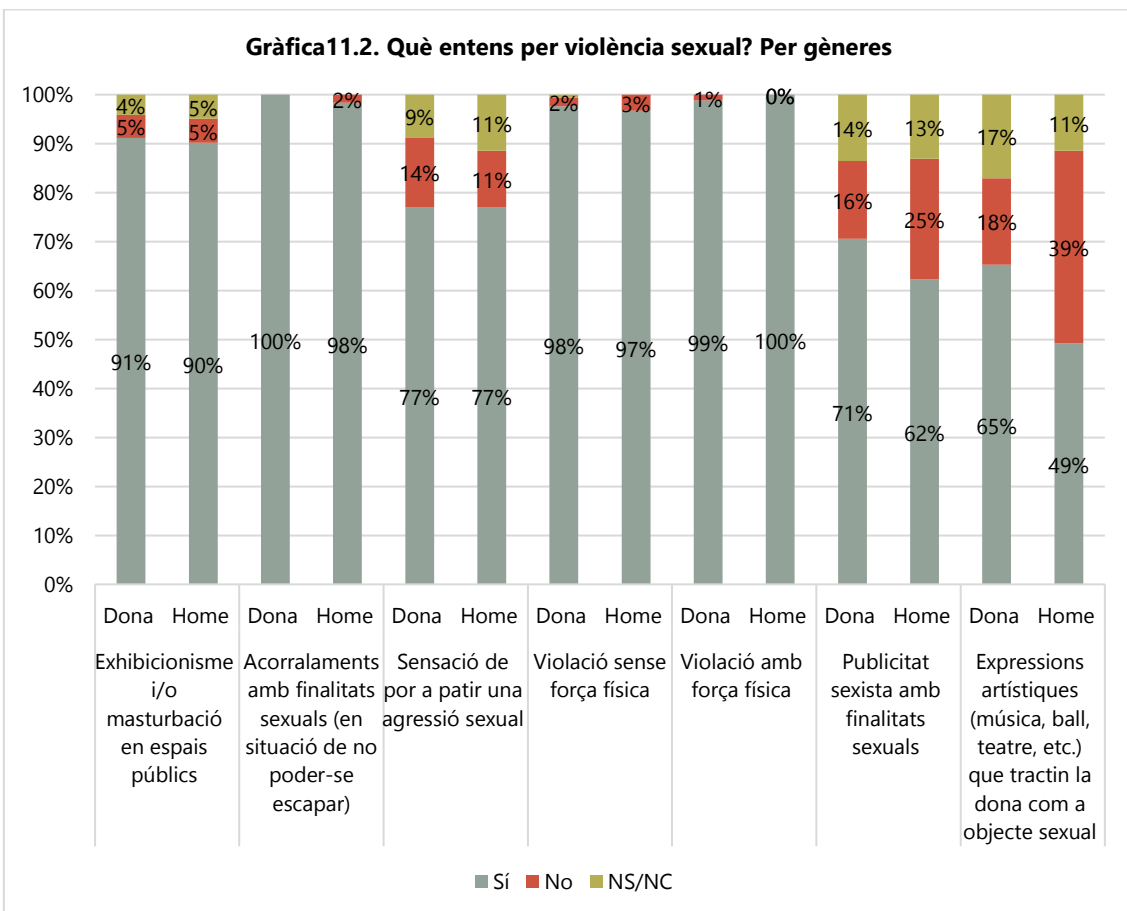
La primera gràfica d'aquest apartat ens mostra que la majoria de **formes de violències sexuals** proposades a l'enquesta efectivament es perceben com a formes de violència. Cal destacar el següent:

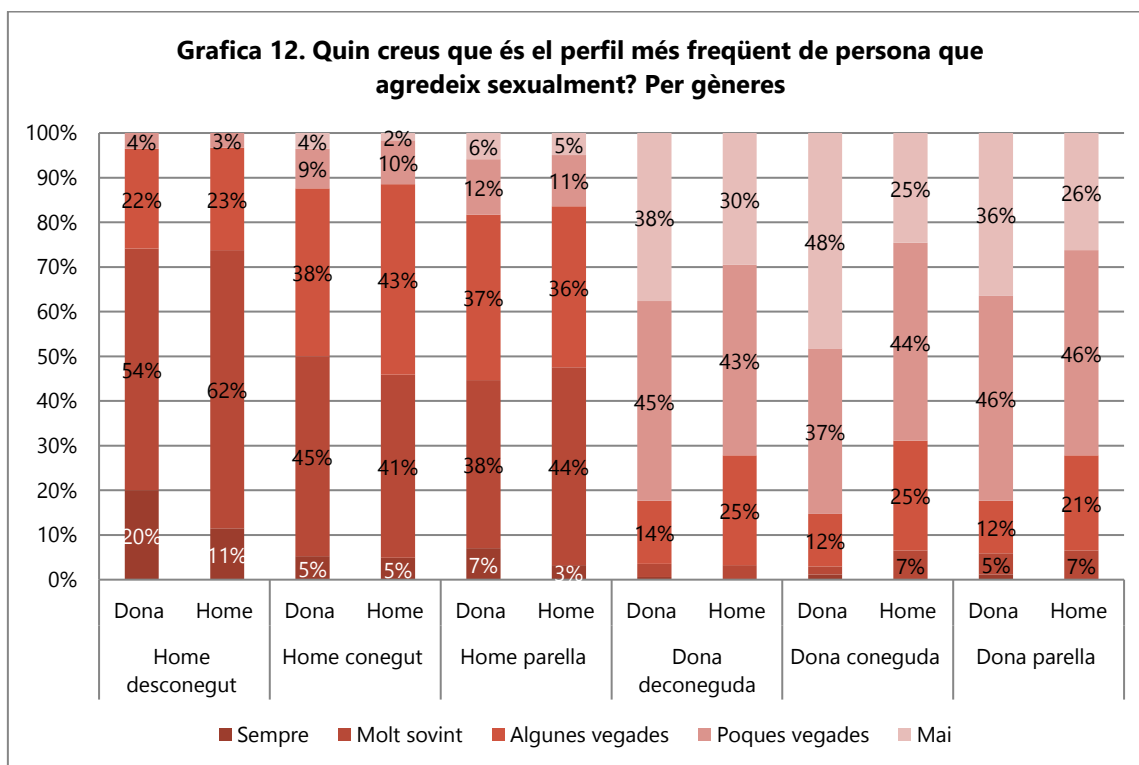
- > Un **26 %** dels **homes** enquestats expressa que les **bromes masclistes** amb contingut sexual no són una forma de violència sexual. Les dones ho expressen de la mateixa manera en un 13 %.
- > Un **16 %** dels **homes** enquestats expressa que les **mirades sexuades continuades no volgudes** no són una forma de violència sexual. Les dones ho expressen de la mateixa manera en un 7 %.
- > Un **13 %** dels **homes** enquestats expressa que les **floretes** no són una forma de violència sexual. Les dones ho expressen de la mateixa manera en un 9 %.
- > Un **7 %** dels **homes** enquestats expressa que les **insistències davant negatives**, i un **8 %** la **invasió continuada**, no són formes de violència sexual.

La segona gràfica segueix expressant els resultats de la mateixa pregunta. En aquesta és destacable:

- > El **14 %** de les **dones** enquestades i l'**11 %** dels **homes** expressen que la sensació de **por a patir una agressió sexual** no és una forma de violència sexual.
- > El **16 %** de les **dones** enquestades i el **25 %** dels **homes** expressen que la **publicitat sexista** amb finalitats sexuals no és una forma de violència sexual.
- > El **18 %** de les **dones** enquestades i el **39 %** dels homes expressen que les expressions artístiques que tractin la **dona com a objecte sexual** no són una forma de violència sexual.

Gràfica 11.2. Què entens per violència sexual? Per gèneres

Hi ha un seguit d'**imaginariis col·lectius** que operen en la construcció del **terror sexual**, com per exemple que els violadors són homes desconeguts, que van sols pel carrer de nit perseguint les víctimes, que tenen problemes mentals, que posen *burundanga* a la beguda, etc. Aquests imaginariis són dinàmics, van canviant amb el temps i els discursos hegemònics, i cal analitzar com es reproduïxen.

La gràfica 12 expressa els resultats referents a percepcions de **perfils sobre persones agressores**, per recollir informació sobre aquestes creences. Cal ressaltar el següent:

- > El **74 %** de les **dones** i el **73 %** dels **homes** enquestats creuen que el perfil més habitual que agredeix sempre o molt sovint és el d'un **home desconegut**.
- > El **50 %** de les **dones** i el **46 %** dels **homes** enquestats creuen que el perfil més habitual que agredeix sempre o molt sovint és el d'un **home conegut**.
- > El **45 %** de les **dones** i el **47 %** dels **homes** enquestats creuen que el perfil més habitual que agredeix sempre o molt sovint és el d'un **home parella**.
- > Entre el **48 %** i el **25 %** de les **persones** enquestades creuen que les **dones mai són el perfil que agredeix** sexualment.

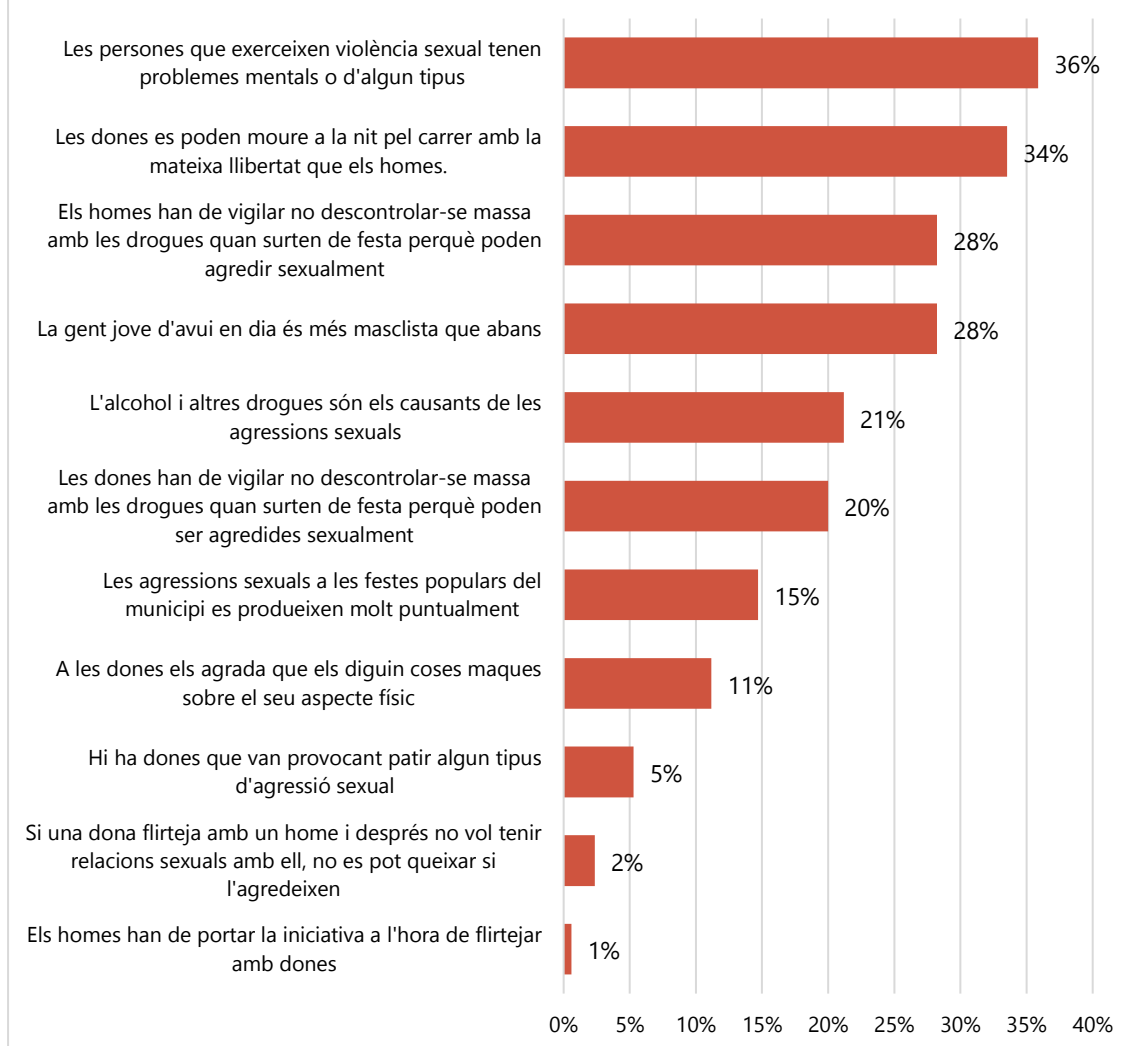
És important relacionar aquests resultats amb la dada que, segons la **macroenquesta a escala estatal** del 2015, explica que en el **81 % de les dones** que han patit agressions sexuals aquestes han estat **exercides per persones conegudes**: parelles, exparelles, amics, coneguts i familiars⁷.

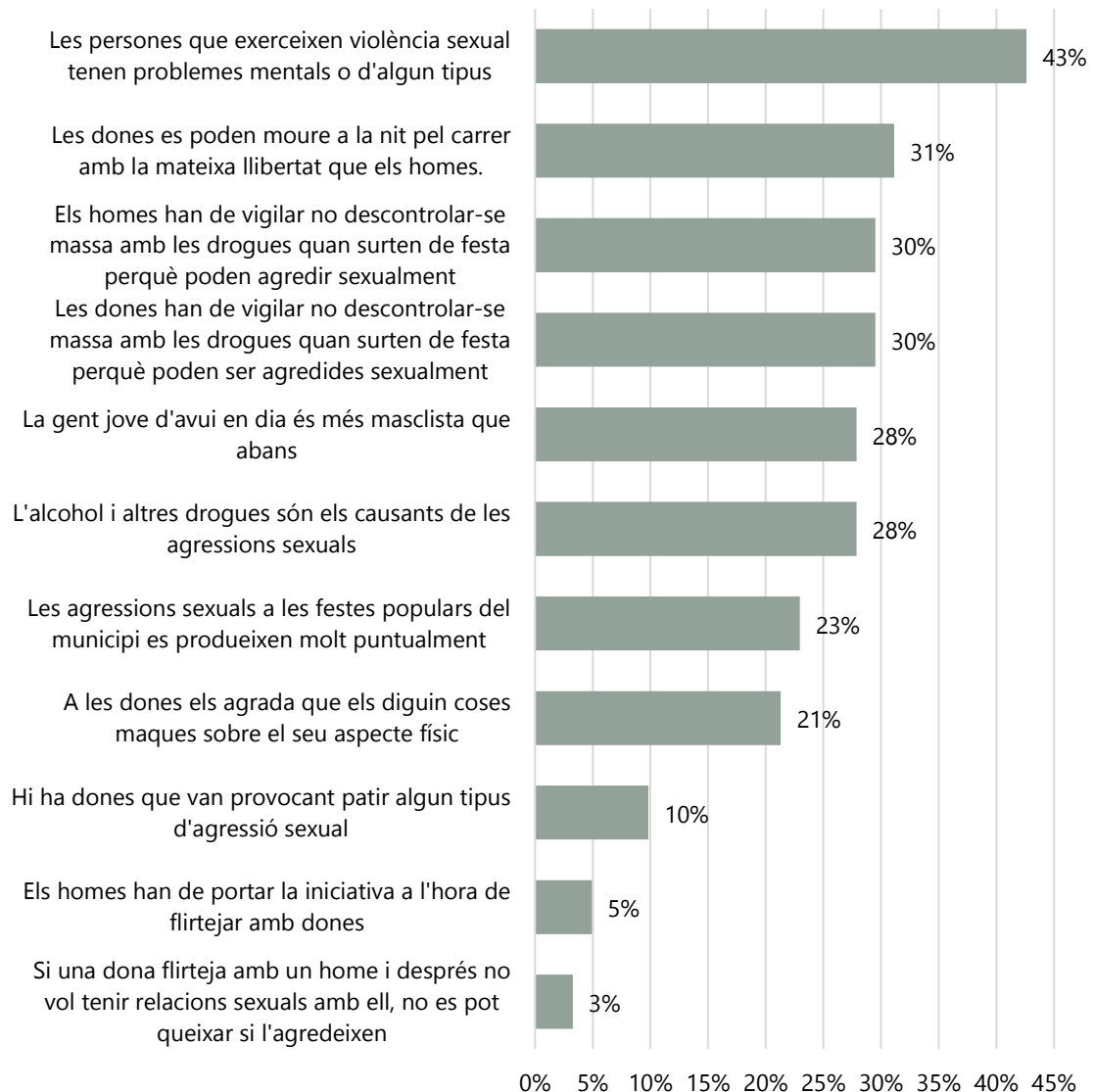
⁷ (MINISTERIO DE SANIDAD, SERVICIOS SOCIALES E IGUALDAD, 2015, p. 301)

Finalment, sobre percepcions i creences, i amb la gràfica 13 dividida en dos (dones i homes), les creences estan **endreçades segons percentatge d'acord**. És a dir, tenir més percentatge vol dir que les persones enquestades hi estan d'acord, i tenir-ne menys, en desacord. Cal destacar el següent:

- > El **36 % de dones** i el **43 % d'homes** enquestats diuen estar d'acord en el fet que la majoria de persones que exerceixen violència sexual tenen **problemes mentals** o d'algun tipus.
- > El **34 % de dones** i el **31 % d'homes** enquestats diuen estar d'acord en el fet que les dones es poden moure amb la mateixa **llibertat pel carrer de nit** que els homes. Els resultats de la mateixa enquesta contradiuen tal creença.
- > El **21 % de dones** i el **28 % d'homes** enquestats diuen estar d'acord en el fet que l'alcohol i altres **drogues són els causants** de les agressions sexuals.

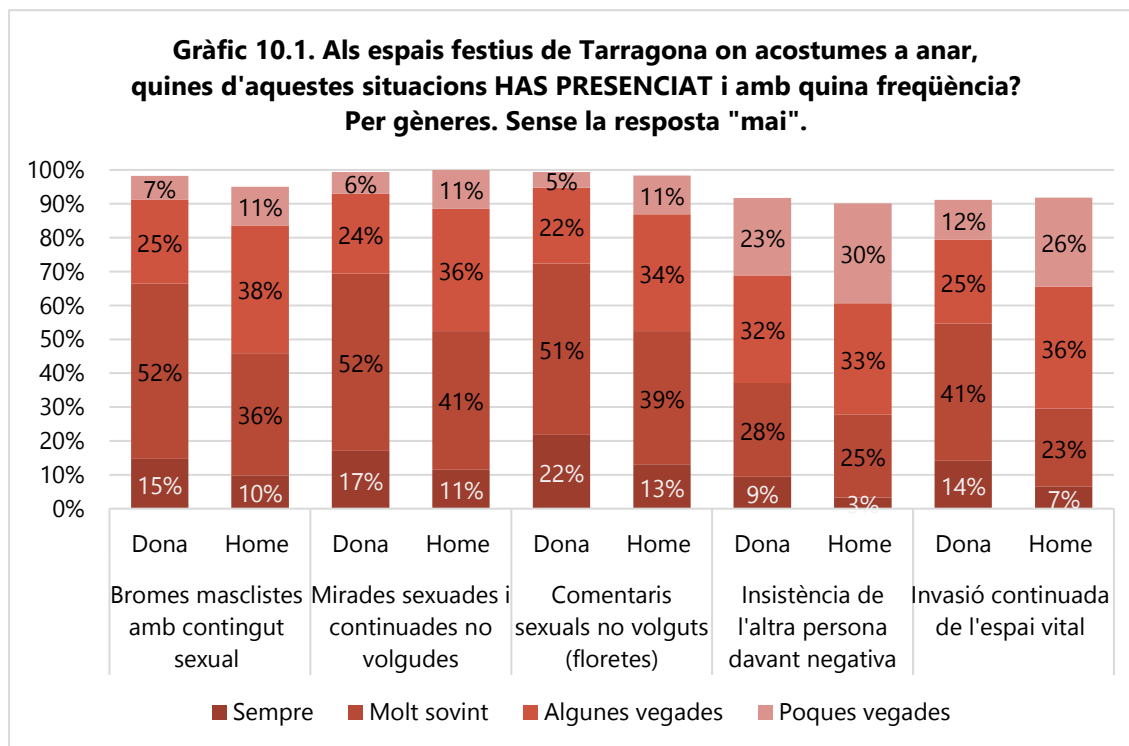
Gràfica 13.1. Estàs d'acord amb aquestes afirmacions? DONES.
Resposta Sí.

Gràfica 13.2. Estàs d'acord amb aquestes afirmacions? HOMES.
Resposta Sí.

7.6 Violències sexuals presenciades als espais festius

El següent apartat és un recull dels principals resultats sobre **violències sexuals presenciades**. Es divideix en dues gràfiques, per facilitar la lectura. Més endavant es tractaran les violències sexuals viscudes i les exercides.

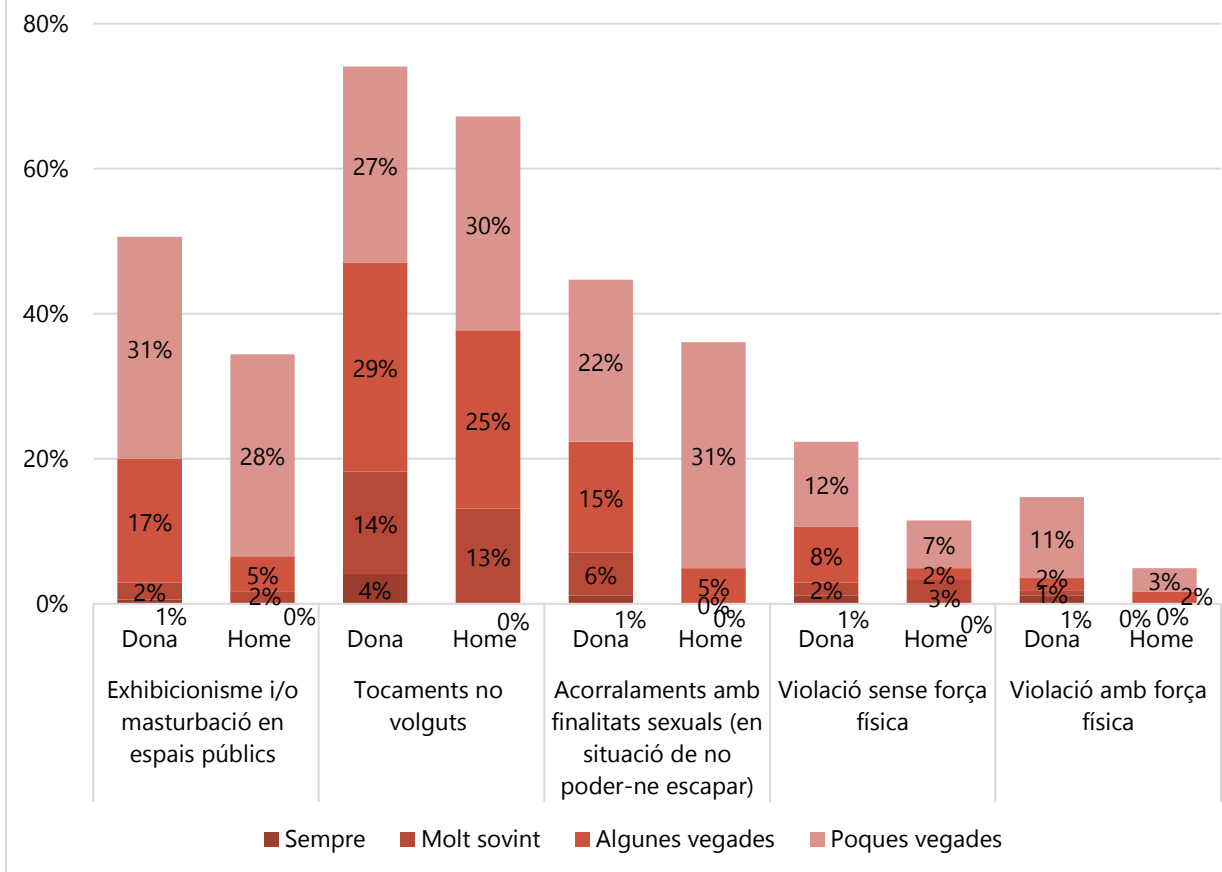

A continuació, els resultats més rellevants:

- > Les **dones** enquestades han **presenciat** amb **més freqüència** totes les formes de violències sexuals proposades.
- > El **67 %** de les **dones** enquestades i el **46 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre" o "molt sovint" **bromes masclistes amb contingut sexual**.
- > El **69 %** de les **dones** enquestades i el **52 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre" o "molt sovint" **mirades sexuades i continuades no volgudes**.
- > El **73 %** de les **dones** enquestades i el **52 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre" o "molt sovint" **comentaris sexuals no volguts**.
- > El **37 %** de les **dones** enquestades i el **28 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre" o "molt sovint" **insistència davant una negativa**.
- > El **55 %** de les **dones** enquestades i el **30 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre" o "molt sovint" **invasió continuada de l'espai vital**.
- > El **19 %** de les **dones** enquestades i el **6 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "molt sovint" o "algunes vegades" **exhibicionisme i/o masturbació** en espais públics.
- > El **47 %** de les **dones** enquestades i el **38 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre", "molt sovint" o "algunes vegades" **tocaments no volguts**.

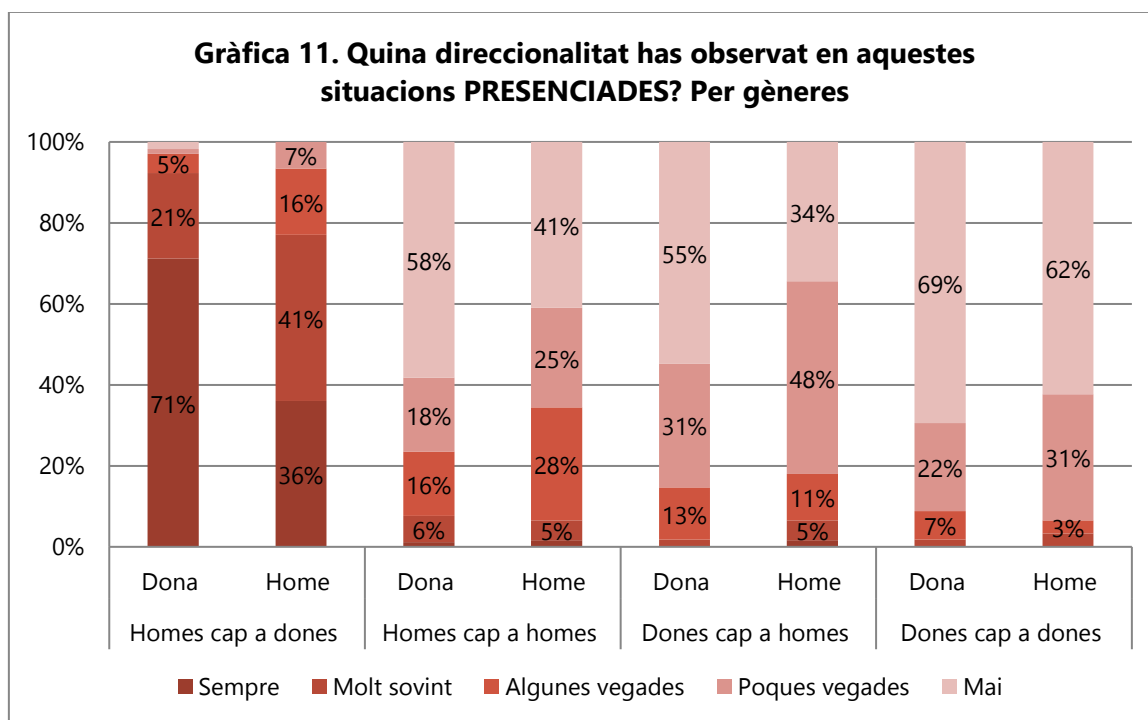
- > El **22 %** de les **dones** enquestades, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat** "sempre", "molt sovint" o "algunes vegades" **acorrallaments amb finalitats sexuals**.
- > El **23 %** de les **dones** enquestades i el **12 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat violació sense força física**.
- > El **14 %** de les **dones** enquestades i el **4 %** dels **homes**, als espais festius de Tarragona, hi han **presenciat violació amb força física**.

Gràfic 10.1. Als espais festius de Tarragona on acostumes a anar, quines d'aquestes situacions HAS PRESENCIAT i amb quina freqüència? Per gèneres. Sense la resposta "mai"

Sobre aquesta informació, es pregunta la **direccionalitat i freqüència** de les agressions presenciades. Els resultats de la gràfica 11 mostren la següent informació a destacar:

- > Les persones enquestades veuen amb molta freqüència, i amb resultats significativament per sobre de la resta, que la major direccionalitat de les agressions presenciades és **d'homes cap a dones**.
- > El **92 %** de les **dones** enquestades i el **77 %** dels **homes** diuen que la direccionalitat de les agressions sexuals presenciades als espais festius de Tarragona és "sempre" o "molt sovint" **d'homes cap a dones**.
- > El **23 %** de les **dones** enquestades i el **33 %** dels **homes** diuen que la direccionalitat de les agressions sexuals presenciades als espais festius de Tarragona és "sempre", "molt sovint", "algunes vegades" **d'homes cap a homes**.
- > El **45 %** de les **dones** enquestades i el **65 %** dels **homes** diuen que la direccionalitat de les agressions sexuals presenciades als espais festius de Tarragona és "sempre", "molt sovint", "algunes vegades" de **dones cap a homes**.
- > El **69 %** de les **dones** enquestades i el **62 %** dels **homes** diuen que la direccionalitat de les agressions sexuals presenciades als espais festius de Tarragona mai són de **dones cap a dones**.

A la següent pregunta oberta relacionada amb les qüestions anteriors, sobretot hi ha relats de situacions **d'exhibicionisme**, de **violència de gènere a l'àmbit de la parella** en espais públics i de **falta d'actuació** per part de les persones espectadores.

Pregunta oberta. Si vols, pots afegir un comentari en referència a la violència sexual presenciada, la persona que la va exercir, la que la va patir o qualsevol altra qüestió que consideris important.

A continuació, un recull d'alguns dels comentaris expressats:

"Homes. Agressions al carrer, exhibicionisme i alcohol."

"He presenciat i patit violacions continuades, la més forta va ser una amb força física a una amiga."

"Home insultant i empenyent una dona/parella, i la gent es queda mirant."

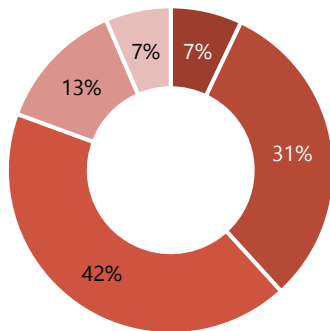
"Un home pel carrer se m'ha apropat ensenyant-me fotos sexuals i dient-me coses."

7.7 Violències sexuals viscudes

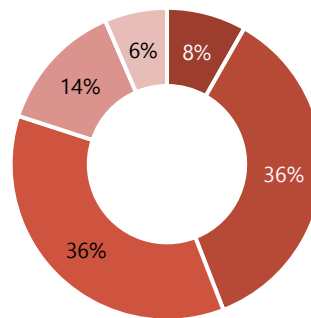
A continuació, una presentació de nou gràfiques amb els resultats sobre **violències sexuals viscudes i freqüència**. Sobre aquesta informació, és important tenir en compte: en primer lloc, que només s'exposen els resultats de les persones que s'han identificat com a **dones**, i en segon lloc, que **no es mostren** els resultats sobre **violacions viscudes**.

Pregunta. Estant en un espai festiu (lloc de la festa) o en un entorn festiu (trajectes cap a la festa, cap a casa, espais del voltant, etc.) de Tarragona, quines d'aquestes formes de violència sexual HAS PATIT i amb quina freqüència?

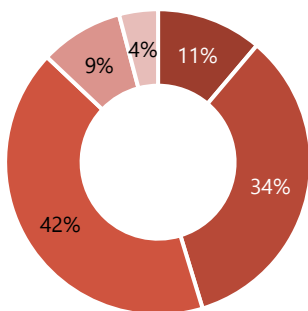
Gràfica 12.1. Patit bromes masculistes. Dones

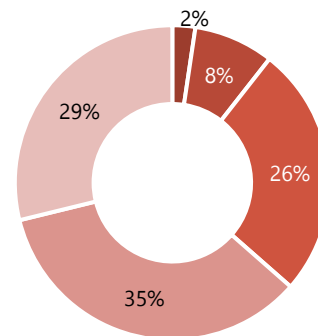
Gràfica 12.2. Patit mirades sexuals i continuades no volgudes. Dones

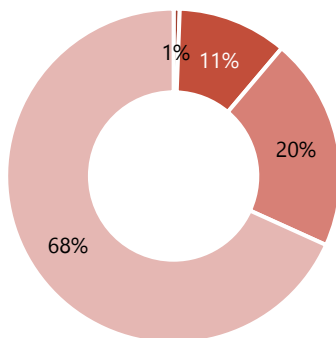
Gràfica 12.3. Patit comentaris sexuals no volguts. Dones

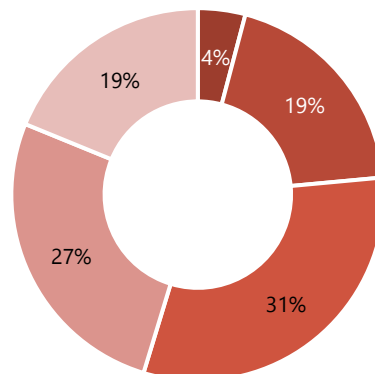
Gràfica 12.4. Patit insistències davant negativa. Dones

Gràfica 12.5. Patit exhibicionisme i/o masturbació. Dones

Gràfica 12.6. Patit invasió continuada espai vital. Dones

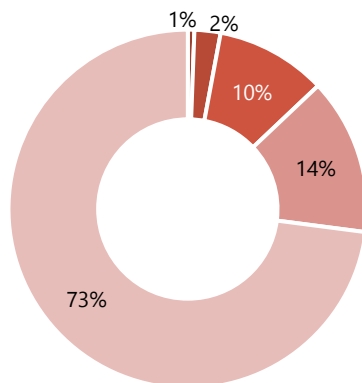

- Sempre
- Algunes vegades
- Poques vegades
- Mai

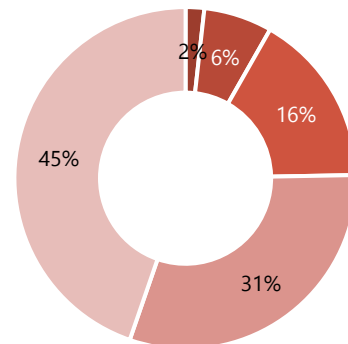
ESBORRANY_V3

En podem extreure les següents dades:

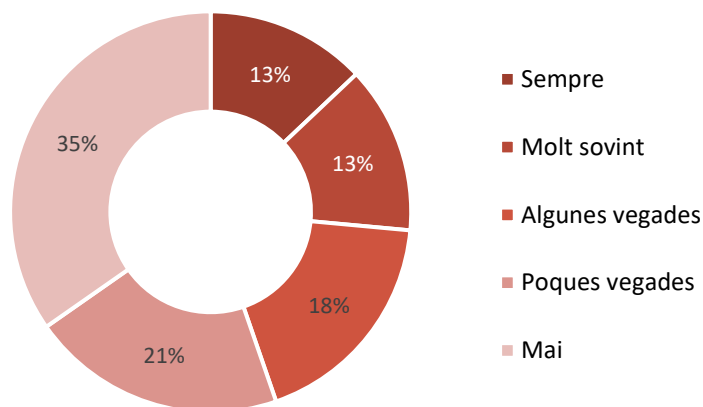
Gràfica 12.7. Patit acorralaments amb finalitats sexuals. Dones

Gràfica 12.8. Patit tocaments no volguts. Dones

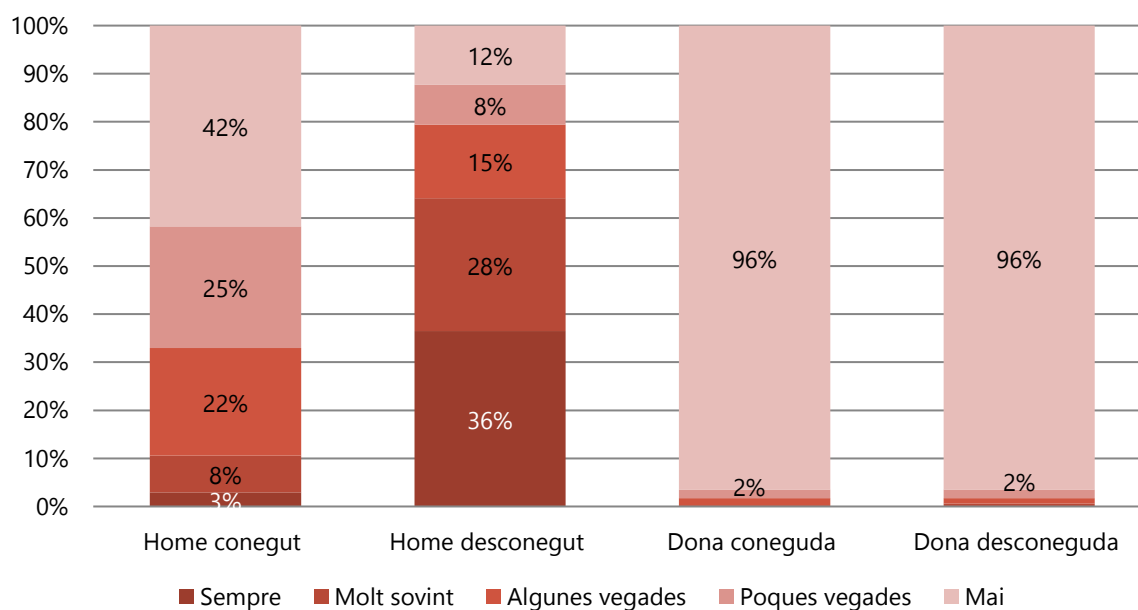
Gràfica 12.9. Patit sensació de por agressió sexual. Dones

- > El **93 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **bromes masclistes** als espais festius de Tarragona. El 38 % d'elles, amb una freqüència de "sempre" o "molt sovint".
- > El **94 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **mirades sexuals i continuades no volgudes** als espais festius de Tarragona. El 42 % d'elles, amb una freqüència de "sempre" o "molt sovint".
- > El **96 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **comentaris sexuals no volguts** als espais festius de Tarragona. El 45 % d'elles, amb una freqüència de "sempre" o "molt sovint".
- > El **71 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **insistències davant una negativa** als espais festius de Tarragona. El 36 % d'elles, amb una freqüència de "sempre", "molt sovint" o "algunes vegades".
- > El **32 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **exhibicionisme i/o masturbació** als espais festius de Tarragona.
- > El **81 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **invasió continuada de l'espai vital** als espais festius de Tarragona. El 54 % d'elles, amb una freqüència de "sempre", "molt sovint" o "algunes vegades".

- > El **27 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **acorrallaments amb finalitats sexuals** als espais festius de Tarragona.
- > El **55 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit **tocaments no volguts** als espais festius de Tarragona. El 24 % d'elles, amb una freqüència de "sempre", "molt sovint" o "algunes vegades".
- > El **65 %** de les **dones** enquestades afirma haver patit sensació de por a una **agressió sexual** als espais festius de Tarragona. El 44 % d'elles, amb una freqüència de "sempre", "molt sovint" o "algunes vegades".

Gràfica 13. En cas d'haver patit alguna d'aquestes formes de violència sexual, pots indicar quin era el PERFIL de la persona que la va exercir? DONES

Aquesta darrera gràfica 13 mostra el perfil de la persona que va exercir l'agressió i la freqüència. El 42 % de les dones enquestades relaten que mai ha sigut un home conegut, i el 12 % diu que mai un home desconegut. La major freqüència indica que el 36 % de les dones afirma que l'agressió l'ha exercida sempre un home desconegut. El 96 % afirma que mai ha sigut una dona.

Pregunta oberta. Si vols, aquí pots afegir un comentari en referència a la violència sexual viscuda, la persona que la va exercir o qualsevol altra qüestió que consideris important.

A continuació, un recull d'alguns dels comentaris expressats:

"Me siguió un hombre desconocido por la noche cuando volvía a casa. Afortunadamente, me ayudaron."

"Sobretot en les festes majors, dins del Camp de Mart, hem patit (jo i les meves amigues) tocaments indesitjats repetits per part fins i tot de menors en grup, i hem hagut de marxar d'allà moltes vegades per aquest problema."

"No me han agredido sexualmente en Tarragona pero he vivido tres agresiones sexuales en mi vida por parte de hombres. Ninguna de ellas llegó a la violación, pero el susto y el miedo quedan para siempre."

"Una persona del barri gran i es tocava a la parada del bus. Sempre es toca quan hi ha dones."

"Per anar a buscar el cotxe vaig passar pel Camp de Mart amb dues amigues i hi havia dos homes a la sortida. Ens van començar a dir marranades, i davant del nostre rebuig ens van començar a insultar."

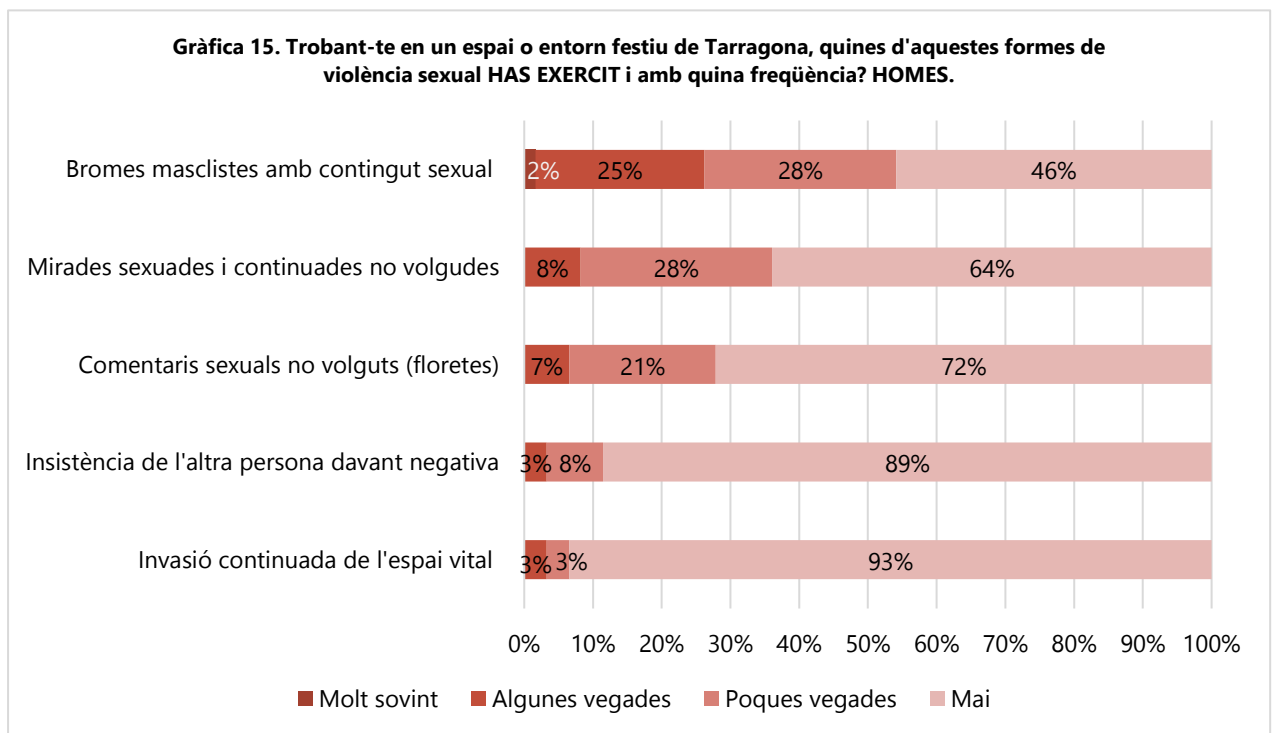
"Hay que educar más a los niños desde pequeños para que de adultos no tengan una mente machista y un aspecto visual machista; habría que controlar también la pornografía."

"Tant homes grans com joves".

7.8 Violències sexuals exercides

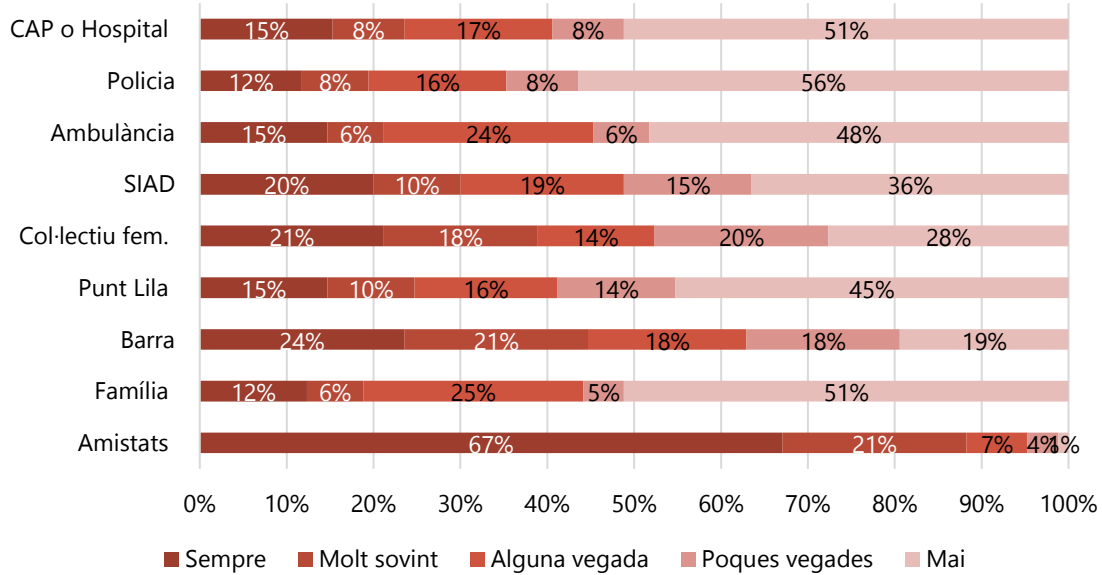
A continuació, els resultats d'una gràfica sobre les **violències sexuals exercides pels homes**. Destaca l'acceptació del **54 %** d'homes que afirmen haver exercit **bromes masclistes**; el **36 %**, **mirades sexuades i continuades no volgudes**; el **18 %**, **floretes**; l'**11 %**, **insistència davant una negativa**, i el **7 %**, **invasió** continuada de l'espai vital.

Gràfica 15. Trobant-te en un espai o entorn festiu de Tarragona, quines d'aquestes formes de violència sexual HAS EXERCIT i amb quina freqüència? HOMES.

7.9 Actuació davant les violències sexuals

Gràfica 14. En cas de patir alguna forma de violència sexual, a qui demanaries AJUDA o suport? Dones

Per acabar els resultats de les preguntes tancades, a continuació es pregunta sobre a qui es demanaria **ajuda o suport** en cas d'haver patit una agressió sexual. A la gràfica 14 s'hi veuen reflectits els resultats de les respostes de les dones. Es pot destacar que totes les dones demanarien ajuda o suport a les **amistats**. En segon lloc, és destacable que amb bastant freqüència es demanaria ajuda a la barra i al col·lectiu feminista. A ressaltar que la **Polícia** i la **família** tenen les freqüències més baixes.

Figura 4. Què creus que podem fer per combatre les violències sexuals al municipi?

8. Diagnosi entorn dels espais festius

Aquest apartat és resultat de l'informe que ha elaborat el Col·lectiu Punt 6 a través de l'activitat d'observació participant que va ser la **Marxa Exploratòria** realitzada a **Tarragona l'11 octubre de 2019**.

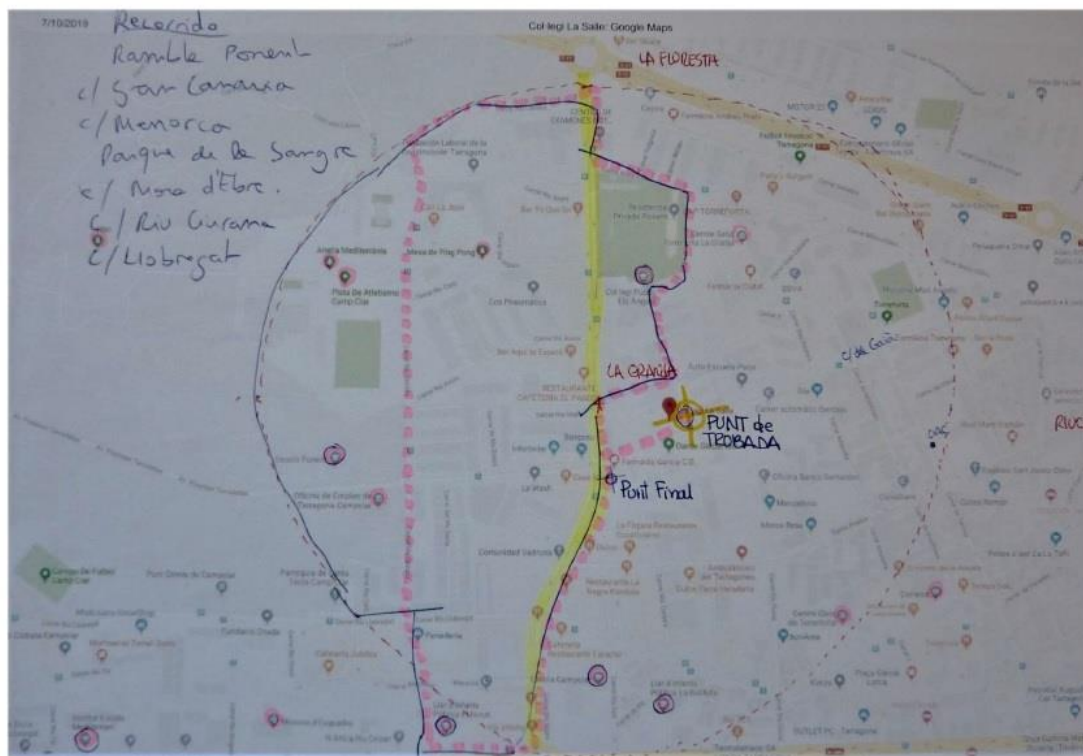
Al present apartat no s'hi troba l'informe complet per una qüestió de formats de document. L'informe es pot trobar a part en PDF i és propietat de l'Ajuntament de Tarragona.

A continuació, un resum de l'activitat:

Fitxa de la sessió	
Acció	MARXA EXPLORATÒRIA
Data i lloc	11 d'octubre de 2019, de 19 a 21 h. Parada de bus La Salle Torreforta (línies 3 i 54)
Nombre de participants i perfils	8 participants. Dones joves i de mitjana edat a títol individual, una dona d'un col·lectiu feminista i una dona periodista.
Descripció	Tècnica d'investigació que consisteix en una passejada de dues hores per la vila quan és fosc buscant espais festius, ja siguin locals d'oci privat o espais de festes populars, i a parlar sobre les sensacions de seguretat, d'inseguretat i de llibertat que generen a les dones durant els recorreguts.
Continguts	Llista de carrers que les dones van anar suggerint per abordar els temes proposats a la Marxa Exploratòria: <ul style="list-style-type: none"> > C/ Sant Benilde > C/ Riu Segre – rbla. de Ponent > C/ Gran Canària > C/ Menorca > C/ Móra d'Ebre > Rbla. de Ponent amb T-11 o carretera de Reus > C/ Riu Ciurana > Entorn edificis habitatges verds > Carretera N-340 (a València) > Tornada per c/ Riu Segre – rbla. de Ponent i arribada a l'encreuament amb c/ St. Benilde

Se'n va fer una difusió oberta a través d'una **nota de premsa** al web oficial de l'Ajuntament de Tarragona, les corresponents difusions per **xarxes socials** i **mailing** a totes les entitats registrades. Es va fer especial èmfasi perquè assistissin a l'activitat, a través d'altres canals informals, a col·lectius feministes, entitats amb perspectiva de gènere i entitats culturals que participen activament o organitzen activitats festives a Tarragona.

Plànol de treball: itinerari realitzat en la Marxa Exploratòria**8.1 Resultats principals de la Marxa Exploratòria**

A continuació, un resum del resultats de l'informe:

Aspectes de l'àmbit urbà dels barris de Ponent

- > Creixement del barri, amb necessitat de propostes de sistemes de mobilitat a peu.
- > Falta de connexions a peu per a activitats quotidianes. Substitució mitjançant grans superfícies comercials, que estan transformant les relacions socials.
- > La distància amb el centre: s'hi pot anar caminant, però amb falta d'il·luminació i de camins adequats. Grans descampats entremig dels trajectes, sense vida ni activitats.
- > Molta gent fa itineraris quotidians a peu per anar a escoles, instituts, equipaments esportius i nuclis de comerços, i falta mirada per adaptar els trajectes a peu.

Qualitats de la mobilitat als barris de Ponent

- > Percepció d'(in)seguretat a l'entorn dels barris de Ponent, com per exemple el recorregut que s'ha de fer per travessar la zona comercial de Bonavista o des de la parada d'autobús de la N-340 per anar cap a l'interior dels barris de Ponent. Són recorreguts on es creuen espais com el polígon dels habitatges verds, amb nombrosos grups d'homes que ocupen els espais públics i els bars.

- > Zona d'oci de les Gavarres: per arribar-hi caminant s'ha de passar pels passos elevats de la T-11, creuant espais amb recorreguts llargs i que generen moltes inseguretats. Això afecta especialment la població adolescent jove i les noies. Falta de freqüències de transport públic entre aquests espais.
- > Vida activa d'oci de la població adolescent a l'interior dels barris, però les noies relaten que si s'han de moure entre barris per anar de festa no s'atreveixen a anar-hi soles.

Elements que condicionen la percepció d'(in)seguretat

- > En general, falta d'il·luminació en molts espais d'interior dels barris, on la major part de la il·luminació prové de cases o d'espais comercials, no de la via pública. Hi ha una reducció de la il·luminació dependent de la franja d'horari comercial.
- > Carrers amb plantes baixes molt tancades i sense activitats, que generen inseguretat.
- > Carrerons amb matolls i poca visibilitat.
- > Passadissos entre edificis de nit mal il·luminats.
- > Falta de senyalització en els recorreguts; desorientació en relació amb el nomenclàtor.
- > Parcel·les buides que separen els barris per on molta gent ha de passar per fer activitats quotidianes.
- > Falta de parades d'autobús ben equipades.
- > Passos de vianants molt perillosos.
- > Carril bici amb trams on el vianant perd la prioritat.

Les relacions que condicionen la percepció d'(in)seguretat

- > Els homes s'han d'implicar més a aconseguir veritables transformacions en l'àmbit urbà i en l'ocupació de l'espai públic.
- > Importància de fer formació en perspectiva de gènere i sensibilitat sobre la temàtica cap a les persones (normalment homes) que es dediquen a temes de seguretat.
- > Necessitats de millorar la connectivitat entre diferents barris perquè hi hagi mobilitat contínua entre les diverses activitats quotidianes.
- > Bona sensació de seguretat quan hi ha activitats diverses a l'espai públic.
- > Importància de la Marxa Exploratòria com a eina per detectar necessitats i millorar espais, però no per estigmatitzar-los.

9. Resum de les conclusions

A continuació, el recull de conclusions extretes a partir dels resultats recollits a la present *Diagnosi*. Estan endreçades segons els temes i preguntes plantejades a l'inici del document.

Conclusions sobre mapeig d'actors i agents

Número conclusió	Resum conclusió
1	Municipi amb teixit associatiu ric i divers. Molt potencial per fomentar polítiques que convidin a la participació i a la corresponsabilitat.
2	Acord entre els agents prioritaris (polític, tècnic i comunitari) atès que, encara que existeixen problemes a resoldre entre els tres, és prioritari establir una estratègia conjunta d'abordatge de les violències sexuals en espais festius.
3	Desconfiança d'alguns moviments socials feministes amb l'Ajuntament i falta de comunicació.
4	Necessitat d'implicar entitats que no han participat en el procés d'elaboració.
5	Falta de comunicació entre espais d'esdeveniments privats i l'Ajuntament.
6	Falta de comunicació i coordinació en temes de prevenció de violències sexuals entre l'Ajuntament i la Diputació.
7	Necessitat de formació en perspectiva de gènere a les empreses de seguretat que treballen per a l'Ajuntament en esdeveniments festius.
8	Necessitat de formació en perspectiva de gènere als agents de la GU.
9	Necessitat de generar espais físics i estables de participació i comunicació amb els moviments feministes de Tarragona.

Conclusions sobre les dinàmiques de les violències sexuals en espais festius

Número conclusió	Resum conclusió
10	Segons l'enquesta realitzada, els principals espais festius amb major freqüència ⁸ són les activitats de festes populars (88 %), els espais musicals de festes populars (86 %), els bars (79 %) i els concerts o festivals de música (71 %).
11	Segons l'enquesta realitzada, la major freqüència de mobilitat per anar o tornar a espais festius és a peu (85 %) i amb cotxe (73 %). A més distància, es troba el bus diürn (32 %).
12	Hi ha una àmplia percepció de mites i creences masclistes arrelats en molts discursos entre la població de Tarragona.
13	Existeix una violència sexual sistèmica, estructural i quotidiana que pateixen les dones de Tarragona, i que en els espais i entorns festius opera amb més impunitat.
14	Necessitat d'abordar aquelles violències sexuals més normalitzades i invisibilitzades.
15	Necessitat de millorar el disseny urbanístic de mobilitat dels recorreguts a peu, sobretot del centre als voltants de Tarragona.
16	Necessitat de millorar la il·luminació dels recorreguts més habituals que es fan caminant del centre de Tarragona als voltants.
17	Necessitat de millorar la freqüència dels autobusos nocturns.

⁸ "Major freqüència" aquí fa referència a la suma dels percentatges de les respostes de "sempre", "molt sovint" i "algunes vegades".

18	Les sensacions d'inseguretat als espais públics les generen els homes. A les dones, majoritàriament per por a una agressió sexual i/o física, i als homes, majoritàriament per una agressió física.
19	Els espais de barres de festes populars són punts en què fàcilment es reproduïxen i visibilitzen formes de violències sexuals més normalitzades.
20	Les condicions d'espai i atenció a la Comissaria de la Guàrdia Urbana per posar-hi una denúncia no conviden a les dones a posar-ne.

Conclusions sobre polítiques públiques relacionades amb la temàtica

Número conclusió	Resum conclusió
21	Llarga trajectòria de desenvolupament de polítiques d'igualtat entre diferents àrees de l'Ajuntament (plans, campanyes, projectes, etc.).
22	Es disposa d'un pla d'igualtat local, intern, i de circuits d'atenció davant les violències masclistes, que es poden complementar i adaptar amb els futurs protocols.
23	Es disposa d'un protocol intern de seguretat per poder coordinar-se i implementar-se amb futurs protocols.
24	Es disposa d'una ordenança de convivència ciutadana prou àmplia per adaptar la sanció de les violències sexuals més normalitzades invisibilitzades.
25	Es disposa de la campanya "Respecta", coneguda i de referència i amb prou consens per utilitzar-la en les futures campanyes.
26	Campanya amb un missatge central amb bona valoració, però amb manca de comprensió sobre els àmbits d'actuació concrets i els missatges.
27	Necessitat de personal professional especialitzat en els punts lila en atenció i acompanyament a persones que pateixen violències sexuals.
28	Necessitat d'adaptar els missatges de campanyes a temàtiques i espais adaptats a la prevenció de les violències sexuals en espais festius de Tarragona.
29	Necessitat d'estratègies de transversalitat de gènere per coordinar i complementar les polítiques d'igualtat entre les diferents àrees.
30	Necessitat d'establir criteris de contractació amb perspectiva de gènere.
31	Necessitat de visibilitzar i explicar algunes de les polítiques que s'estan implementant.
32	Necessitat de plans i protocols d'actuació amb perspectiva de gènere per a l'àmbit d'oci privat, sobretot discoteques, bars i espais privats d'esdeveniments festius.
33	Necessitat d'incorporar la interseccionalitat en els missatges que es transmeten, sobretot per combatre discursos racistes, classistes i LGTBIfòbics.
34	Demanda d'implementar polítiques amb metodologies participatives.
35	Necessitat de sensibilitzar la població sobre el trencament de mites i creences masclistes.
36	Demanda d'establir un model mixt (personal professional Ajuntament – voluntariat) de treball conjunt en el disseny dels espais de festes populars i en la implementació dels dispositius d'actuació.

10. Bibliografia

- AGÈNCIA DE SALUT PÚBLICA DE CATALUNYA. (2017). *La prevenció de la violència masclista a l'oci nocturn. Recull de Campanyes*. Barcelona: GENERALITAT DE CATALUNYA. Recuperat el Desembre de 2018, de http://hemerotecadrogues.cat/docs/prevencio_de_violencies_masclistes_en_oci_nocturn.pdf
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. (2017). *Protocol d'actuació estand Barcelona antimasclista La Lali Jove*. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. (2018). *Protocol "No callem" contra les agressions i els assetjaments sexuals en espais d'oci nocturn privat*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Recuperat el 2019, de http://ajuntament.barcelona.cat/bcnantimasclista/sites/default/files/protocol_oci_nocturn_cat.pdf
- AYUNTAMIENTO DE VITORIA-GASTEIZ. (2016). *Protocolo local de actuación ante las agresiones machistas que se manifiestan en espacios de ocio y festivos*. Vitoria-Gasteiz.
- BARJOLA, N. (2018). *Microfísica sexista del poder. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*. Barcelona: Virus.
- BRUGUER, J. (2017). *Guia per dissenyar i executar processos participatius en l'àmbit municipal*.
- BUTLER, J. (2007). *El gènere en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Paidós.
- CAL TEMERARI. (2016). *Protocol contra les agressions masclistes Quinto de Nadal i Cap d'any*. Sant Cugat del Vallès.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA. (2012). *Guia per a l'elaboració d'un pla local de prevenció de drogodependències*. Barcelona: SPOTT, Àrea d'Atenció a les Persones, Diputació de Barcelona. Recuperat el febrer de 2018, de <https://www1.diba.cat/uliep/pdf/52508.pdf>
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA. (2018). *Guia per a l'elaboració de protocols davants les violències sexuals ens espais públics d'oci*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Recuperado el 2019, de <https://www1.diba.cat/liblioteca/pdf/60917.pdf>
- DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT. (2013). *Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, Generalitat de Catalunya. Recuperat el febrer de 2018, de www.jove.cat/protocolviolenciajove
- FEDERICI, S. (2004). *Calibán y la bruja. Mujeres, cuerpo y acumulación originaria*. Madrid: Traficantes de sueños.
- Fundació Salut i Comunitat. (2018). *5o Informe anual 2017-18 Observatorio noctámbul@s*. Barcelona: Fsync. Recuperat el 2020, de https://www.drogasgenero.info/wp-content/uploads/5InformeNoctambulas_2017-18.pdf
- FUNDACIÓ SALUT I COMUNITAT;. (2014). *Observatorio cualitativo sobre la relación entre el consumo de drogas y los abusos sexuales en espacios de ocio nocturno*. Consultat el febrer / 2018, a <http://www.drogasgenero.info/noctambulas/informes/>
- GENERALITAT DE CATALUNYA. (2009). *Llei 5/2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista*. Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya. Consultat el 2018, a <https://www.parlament.cat/document/nom/TL75.pdf>

GENERALITAT DE CATALUNYA. (2016). *LLEI 11/2014, per garantir els drets de les lesbianes, gais, bisexuals, transgènere, intersexuals i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions.

GENERALITAT DE CATALUNYA. (2019). *Protocol de seguretat contra les violències sexuals en entorns d'oci*. Barcelona: Departament d'Interior. Recuperat el 2019, de <https://govern.cat/govern/docs/2019/01/30/13/29/537d407d-0d85-4529-a2dd-553f08b02a7f.pdf>

GIDDENS, A. (1991). *Sociologia*. Madrid: Alianza Editorial.

GOBIERNO DE ESPAÑA. (2017). *EDADES. Encuesta sobre alcohol y otras drogas en España, 1995-2017*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Recuperat el 2019, de http://www.pnsd.msbs.gob.es/profesionales/sistemasInformacion/sistemaInformacion/pdf/EDAD_ES_2017_Informe.pdf

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. (2018). *Enquesta mobilitat dia feiner 2017 (EMEF 2017). Resum executiu dels resultats principals*. Bellaterra: IERMB. Recuperat el 2020, de file:///Y:/Noctambul@s/2.%20CONSULTORIA/1.%20PROTOCOLS/PROTOCOLS%20CONTRACTATS/AJUNTAMENTS/Tarragona/Diagnosi/Recursos%20existents/EMEF_2017_Informe_Resum_Executiu.pdf

JAYME, M., & SAU, V. (1996). *Psicología diferencial del sexo y el género*. Barcelona: Icaria.

MINISTERIO DE SANIDAD, SERVICIOS SOCIALES E IGUALDAD. (2015). *Macroencuesta de violencia contra la mujer 2015*. Madrid: Publicaciones oficiales. Obtenido de http://www.violenciagenero.mssi.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_22_Macroencuesta2015.pdf

OBSERVATORIO NOCTAMBUL@S. (2018). *5o Informe anual 2017-2018*. Barcelona: Fundació Salut i Comunitat.

PARÉS, M., & MARCH, H. (2012). *Guia per avaluar processos participatius*. Barcelona: Departament de Governació i Relacions Institucionals. Consultat el febrer / 2018, a http://governobert.gencat.cat/web/.content/30_ParticipacioCiudadana/04_Difusio_i_recerca/guies_breus_de_participacio_ciudadana/Guia_per_avaluar_processos_participatius/3-guia_avaluar.pdf

PÉREZ OROZCO, A. (2014). *Subversión feminista de la economía. Aportes para un debate sobre el conflicto capital-vida*. Madrid: Traficantes de sueños.

POBLE SEC FEMINISTA. (2015). *Protocol d'actuació contra les agressions sexistes Festes Majors del Poble Sec*. Barcelona.

PUNT 6, Col·lectiu. (2017). *Entorns habitables*. Barcelona: Col·lectiu Punt 6. Recuperat el febrer de 2018, de https://issuu.com/punt6/docs/entorns_habitables_cat_final

RICH, A. (1980). Heterosexualidad obligatoria y existencia lesbiana. 28. Recuperado el 2020, de <http://www.mpisano.cl/psn/wp-content/uploads/2014/08/Heterosexualidad-obligatoria-y-existencia-lesbiana-Adrienne-Rich-1980.pdf>

TOLEDO, P., & PINEDA, M. (2016). *L'abordatge de les violències sexuals a Catalunya. Part 1. Marc conceptual sobre les violències sexuals*. Grup de Recerca Antígona i Creació Positiva.